

Bestuursrapportage I 2025

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Leeswijzer	4
Samenvatting afwijkingen Burap-I 2025	5
Programma 1 Bestuur en veiligheid	9
Programma 2 Ruimte en wonen	17
Programma 3 Water en bodem	22
Programma 4 Natuur en milieu	31
Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling	45
Programma 6 Energie	50
Programma 7 Landbouw en voedsel	55
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	59
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	65
Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	71
Algemeen financieel beleid	76
Paragrafen	77
Bedrijfsvoering	77

Leeswijzer

Leeswijzer

Voor u ligt de eerste bestuursrapportage van 2025 (Burap-I 2025). Deze rapportage is opgezet als een afwijkingenrapportage. In deze bestuursrapportage rapporteren wij middels een stoplichtenmodel over de voortgang van de uitvoering van doelstellingen en prestaties tot en met kwartaal 1 van 2025 en lichten we afwijkingen nader toe. In het hoofdstuk samenvatting afwijkingen staat de beknopte toelichting van de afwijkingen en bevat één voorstel, waarbij expliciet instemming van PS wordt gevraagd.

Per programma geven we het verloop van de doelstellingen en prestaties weer, waarbij afwijkingen (stoplichtkleur 'oranje', of 'rood') van de planning nader worden toegelicht.

De betekenis van de stoplichtkleuren luidt als volgt:

- Groen: doelstelling/prestaties op koers. Het uitgangspunt is dat geen toelichting is opgenomen.
- Oranje: doelstelling/prestatie wordt met huidige inzet (wellicht) niet gehaald. Mogelijk is extra inzet nodig om doelstelling te realiseren; toelichting vereist
- Rood: doelstelling/prestatie wordt (zeker) niet gehaald; toelichting vereist

Vier prestaties/doelstellingen hebben om uitlopende gegronde redenen geen stoplichtkleur meegekregen ('stoplichtkleur grijs'). In deze Bestuursrapportage wordt toegelicht om welke doelstellingen/prestaties het gaat en wat hiervan de reden is.

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren;
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren;
- Wat mag het kosten? Dit is het overzicht met verloop van de begroting t/m wijzigingen n.a.v. deze Bestuursrapportage.

Samenvatting afwijkingen Burap-I 2025

Programma 1 Bestuur en Veiligheid

De uitvoering van het programma Bestuur en Veiligheid ligt op koers: tweeëndertig van de vierendertig doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

De beperkte woningvoorraad, onduidelijkheden over toekomstige wetgeving en het ravijnjaar wat druk ligt bij gemeenten om een sluitende begroting te presenteren zorgt dat de doelstelling: Het interbestuurlijk toezicht zoals de provincie Noord-Brabant dit uitvoert, draagt bij aan een bestendig en veilig Brabant met een sterk openbaar bestuur. Een bestuur waarop de mensen kunnen vertrouwen (rood) afwijkt.

In de tweede helft van 2024 zijn gesprekken gestart met de Brabantse Ontwikkelmaatschappij (BOM) om te kijken of zij een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund (oranje) kunnen oppakken.

Programma 2 Ruimte en Wonen

De uitvoering van het programma Ruimte en Wonen ligt op koers: veertien van de vijftien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Bij het realiseren van voldoende woningen die aansluiten op de vraag (oranje) ligt de geprognosticeerde groei voor 2025 achter op de doelstelling om gemiddeld jaarlijks netto 13.500 woningen toe te voegen in de periode 2023-2035.

Programma 3 Water en Bodem

De uitvoering van het programma Water en Bodem ligt beperkt op koers: tien van de vijftien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Voor Voldoende Water (rood) is het beeld ontstaan dat niet alle maatregelen gericht op verdrogingsbestrijding voor 2027 uitgevoerd kunnen worden. Dit komt met name door onvoldoende beschikbare gronden en de complexiteit van het uit te voeren watersysteemherstel.

De verdrogingsaanpak natte natuurgebieden (NNP) (oranje) betreffen ingewikkelde gebiedsprocessen die van de gebiedspartners meer voorbereiding vergen dan gedacht. Het behalen van de streefwaarden is onzeker.

Met betrekking tot Schoon Water (rood) ontstaat het beeld dat niet alle inrichtingsmaatregelen voor 2027 uitgevoerd kunnen worden.

Het behalen van de streefwaarden m.b.t. Schoon oppervlaktewater (oranje) verwachten we minder kilometers Beek- en Kreekherstel en aantallen opgeloste vismigratieknelpunten te realiseren in 2025 dan gepland.

Herstel van de vitaliteit van de bodem (oranje) vergt meerjarige inzet en effecten zijn pas na enkele jaren merkbaar.

Programma 4 Natuur en Milieu

De uitvoering van het programma Natuur en Milieu ligt beperkt op koers: tweeëntwintig van de vijfendertig doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

De realisatie van de doelstelling Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd (oranje) is onzeker: In het Natuurnetwerk Nederland (NNN) wordt gestaag voortgang geboekt maar de verwachting is reëel dat eind 2027 nog niet alle gronden beschikbaar zijn.

De realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving/ functieverandering (oranje) komt eind 2025 en de daaropvolgende jaren naar verwachting lager uit dan eerder geraamd.

De verwachte realisatie van Ecologische Verbindingszones (oranje) komt eind 2025 lager uit dan

eerder geraamd maar in 2026 en 2027 wordt de oplevering van meer projecten en daarmee meer hectares verwacht.

Realisatie van de doelstelling N2000-gebieden hersteld en versterkt (oranje) loopt achter op de planning. Uit de natuurdoelanalyses blijkt dat het huidige maatregelenpakket niet voldoende is om voor alle habitats/soorten de instandhoudingsdoelen te behalen. Uit de opgestelde natuurdoelanalyses blijkt dat op dit moment de kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten (oranje) nog onvoldoende is.

Voor bossen aangelegd en gerevitaliseerd (oranje) geldt dat de ambitie voor nieuwe en gezonde bossen fors is. Voor benodigde middelen wordt actief gezocht bij derden en door middel van koppeling met andere opgaven.

Biodiversiteit beschermd (oranje). Maatregelen zijn erop gericht om kwetsbare soorten te behouden, maar het resultaat daarvan is met name mede afhankelijk van de mate waarin de transitie naar een duurzame landbouw en energievoorziening en naar een natuurinclusieve samenleving effect sorteren.

Realisatie van de doelstelling basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit (oranje) loopt achter op de planning. Op 1 oktober jl. heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu de nieuwe stikstofdepositiecijfers voor Natura 2000-gebieden gepubliceerd. In het rapport werd geconcludeerd dat er in 2021 in 17 van de 21 Natura 2000-gebieden voor ca. 11.500 hectare (ca. 91%) de zogenoemde Kritische Depositiewaarde voor stikstof werd overschreden. De prognose voor 2030 is dat dit met ca. 500 hectare afneemt naar ca. 11.000 hectare. Daarmee blijft ca. 86% van het stikstofgevoelige areaal overbelast.

Prestatie reductie van emissie van stikstof (grijs) en bijbehorende indicatoren uit de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) zijn te vinden in programma 2 Ruimte en Wonen.

Voor Zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) en potentieel zeer zorgwekkende stoffen (pZZS) geldt dat de doelstelling om de emissies van ZZS en pZZS door bedrijven naar buitenlucht in 2023 gehalveerd zijn ten opzichte van 2023 (oranje) geldt dat er onvoldoende data beschikbaar is om een trend aan te geven.

Omdat er nog geen structurele registratie plaatsvindt van 'gerealiseerde maatregelen' hier wijkt prestatie ZZS: minimalisatieverplichting voor provinciale bedrijven (oranje) af.

Met betrekking tot luchtkwaliteit: 50% gezondheidswinst uit Brabantse bronnen ten opzichte van 2016 (oranje) blijven streefwaarden achter ten opzichte van WHO-advieswaarden.

Uitvoering van de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving die voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit (oranje) staat onder druk. Voor aspecten rondom gebiedsbescherming vindt geen doorgang plaats als gevolg van de uitspraken voor intern salderen en de onzekerheden rondom de emissiearme stalsystemen.

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling

De uitvoering van het programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling ligt op koers: elf van de twaalf doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Om de doelstelling: de Brabantse economie is verregaand circulair (oranje) te behalen is meer nodig van andere partijen.

Programma 6 Energie

De uitvoering van het programma Milieu en Energie ligt op koers: zeven van de negen doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

In 2030 dient de helft van de energie die in Brabant gebruikt wordt, opgewekt te zijn uit hernieuwbare bronnen, voornamelijk uit Brabant (oranje) staat onder druk vanwege o.a. knelpunten op het elektriciteitsnet.

Prestatie mobiliteit (grijs) in relatie tot duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant is raadpleegbaar in programma 8 Basisinfrastructuur Mobiliteit.

Programma 7 Landbouw en Voedsel

De uitvoering van het programma Landbouw en Voedsel ligt op koers: zeventien van de negentien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Het stimuleren van projecten/activiteiten ter vermindering van ammoniakemissies uit stallen (oranje) loopt vertraging op door belemmeringen in de vergunningverlening, met name natuurtoestemmingen. Het bevorderen van het aantal deelnemers aan de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (oranje) is ondanks forse inzet op de werving van nieuwe deelnemers minder dan het beoogde aantal van 650.

Programma 8 Basisinfrastructuur Mobiliteit

De uitvoering van het programma Basisinfrastructuur Mobiliteit ligt beperkt op koers: zes van de tien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Rituitval en punctualiteit van de dienstverlening bij de Uitvoering Openbaar Vervoer- (OV)concessies en transitie gedeelde mobiliteit (oranje) blijven een aandachtspunt vanwege de krapte op de arbeidsmarkt voor de vervoerders, als ook de late leveringen van nieuwe bussen en een groot aantal wegwerkzaamheden in Brabant.

Bij het gaan voor veilige mobiliteit (rood) zijn de Brabantse absolute cijfers nog steeds veel te hoog en dus is extra inzet nodig.

Met betrekking tot sociale veiligheid (oranje) wordt voor de problematiek in het OV rondom AZC's gekeken naar structurele bekostigingsafspraken door het Rijk en alternatieve maatregelen.

De zero emissie ambities (ZE-ambities) OV-concessies (oranje) zullen later behaald worden vanwege de vertraagde levering in 2024 en de hoge investeringskosten in een lopende concessie.

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

De uitvoering van het programma Mobiliteitsontwikkeling ligt beperkt op koers: acht van de veertien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem (oranje) bestaat onzekerheid over de (termijn van) realisatie van een aantal infrastructurele projecten.

Met betrekking tot het wegennet (oranje) maakt dat wet- en regelgeving over stikstof grote invloed hebben op infrastructurele projecten

Het inpassen van (snel-) fietsroutenetwerk (oranje) en routes uit het hoofdfietsnetwerk in de omgeving is complex vanwege o.a. de afhankelijkheid van gemeenten, financiële middelen en stikstof.

De gewenste mogelijke oplossingsrichtingen voor de ontwikkeling knooppunten/ mobiliteitshubs (oranje) c.q. multimodale knopen Eindhoven en 's-Hertogenbosch passen niet binnen de huidige financiële ruimte.

Voor wat betreft Smart mobility (oranje) is het nog steeds het streven om de Multimodale Mobiliteitsagenda (MMA) vast te stellen bij BO-MIRT 2025. Daarbij beïnvloeden verschillende onzekerheden, discussies en afhankelijkheden dit proces.

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

De uitvoering van het programma Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd ligt op koers: zeventien van de achttien doelstellingen/prestaties hebben de groene stoplichtkleur.

Voor de bijdrage aan maatschappelijke opgaven indicatoren (oranje) zal komende jaren een grotere stijging nodig zijn om het streefpercentage van 75% in 2030 te behalen.

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

Beleidsdoelstellingen realiseren vraagt om slagvaardig bestuurlijk handelen en samenwerking. In 2025 richten we de werkplaats voor openbaar bestuur Brabant op, om kennisdeling en uitwisseling van goede ervaringen te bevorderen. Goed openbaar bestuur doet recht aan de democratie. De provincie biedt ruimte aan de samenleving en nodigt partners uit om mee te denken en met goede plannen voor Brabant te komen.

We werken aan de Brabantse aanpak jongerenparticipatie om hun betrokkenheid bij provinciaal beleid te vergroten. De provincie houdt toezicht op de rechtmatige uitvoering van taken door gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen, op vier gebieden: archief- en informatiebeheer, financieel toezicht, huisvesting vergunninghouders en omgevingsrecht. Integriteit is essentieel voor de overheid, die ook weerbaar moet zijn en structureel tegendruk moet bieden aan ondermijnende criminaliteit. De provincie draagt bij aan weerbare Brabantse overheden en schenkt aandacht aan de Brabantse norm weerbare overheid.

Slagvaardig bestuur

Vanaf 11 februari 2025 is de subsidieregeling Slagvaardig Bestuur in werking getreden. Gemeenten kunnen van deze regeling gebruik maken om een onderzoek naar hun bestuurskracht te doen. De Werkplaats openbaar bestuur Brabant wordt in samenwerking met stakeholders opgericht. De lancering van dit initiatief, dat professionals in het openbaar bestuur verbindt om elkaar te ontmoeten en kennis te delen, staat gepland voor april/mei 2025. De eerste bijeenkomsten worden voor de zomer georganiseerd, met thema's zoals regionale samenwerking en financieel toezicht.

Democratisch bestuur

Het traject voor de nieuwe provinciale participatieverordening is van start gegaan. Ondertussen werken we aan het betrekken van inwoners op basis van ons nieuwe participatiebeleid, bijvoorbeeld rondom de Energievisie en de Aanpak Landelijk Gebied. We zetten een online participatieplatform op, waar alle lopende en afgeronde participatietrajecten te vinden zijn. Dat platform gaat medio 2025 live. Samen met alle Brabantse gemeenten en waterschappen zijn we het Brabants participatienetwerk gestart, waarin we kennis en ervaring uitwisselen en samenwerking bevorderen. Tegelijkertijd werken we aan de implementatie van het nieuwe provinciale participatiebeleid binnen onze organisatie.

Rechtmatig bestuur

Gemeenten ervaren aanhoudende financiële onzekerheid vanuit het Rijk, met het ravijnjaar 2026 dat steeds dichterbij komt. Dit maakt het voor gemeenten moeilijk om een sluitende begroting voor 2026 op te stellen. Dit voorjaar gaan Rijk en gemeenten in gesprek over de balans tussen taken en middelen. De huisvesting van vergunninghouders staat onder druk. De verwachting is dat het voor veel gemeenten een uitdaging blijft om de taakstelling te realiseren. De provincie blijft nauw contact houden met gemeenten, biedt ondersteuning waar nodig en organiseert in het derde kwartaal een kennisbijeenkomst om samen met gemeenten in te spelen op actuele knelpunten en behoeften.

Veilig en weerbaar bestuur

Op 22 januari is samen met de Vereniging van Brabantse Gemeenten (VBG) het symposium "Weerbare overheid; weerbaar in woelige tijden" gehouden. Burgemeesters, gemeentesecretarissen, wetenschappers, Rijksrecherche, RIEC's en andere inhoudsdeskundigen hebben gezamenlijk teruggekeken op 2,5 jaar Brabantse norm weerbaarheid in de praktijk. Veel Brabantse gemeenten zijn actief bezig met de versterking van hun weerbaarheid. Dit jaar wordt de Brabantse norm geactualiseerd. Aan het beleid voor

vitale vakantieparken wordt bestendig verder gewerkt. In dit kader hebben de gezamenlijke provincies zich uitgesproken tegen de aankondiging van de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening om permanente bewoning van vakantieparken overal en onvoorwaardelijk mogelijk te willen maken. In de Risk Factory Midden-West-Brabant (Geertruidenberg) wordt momenteel gewerkt aan de realisatie van extra scenario's, speciaal voor senioren. Verwachting is dat dit na de zomervakantie in gebruik wordt genomen. De Veiligheidsregio Brabant-Noord is een verkenning gestart naar de mogelijkheden voor een Risk Factory in die regio.

De Subsidieregeling opruimen drugsafval is verlengd tot 1 januari 2026. Naast de hiervoor al beschikbare € 1 mln. voor de gezamenlijke provincies stelt het ministerie van Justitie en Veiligheid nog eens € 0,5 mln. extra beschikbaar. Ongeveer een derde deel van deze bedragen komt ten goede aan gedupeerde Brabantse grondeigenaren.

Na een geslaagde wervingsprocedure zal aan de bijzondere leerstoel Artificial Intelligence, Datascience en Ondernijning bij het JADS een nieuwe hoogleraar starten per 1 april 2025.

Gezondheid

Gezondheid is een integraal en onlosmakelijk onderdeel van ons werk. Samen met andere programma's zetten we stappen om bij te dragen aan een gezonder Brabant. Het recent ontwikkelde Brabantse Model Positieve Gezondheid biedt hiervoor een belangrijk handvat. Ook de samenwerking met gemeenten is dit jaar verder versterkt, onder andere tijdens twee bijeenkomsten waarin gezamenlijke ambities en acties centraal stonden. Naast het werken aan een structureel gezonde leefomgeving, geven we aandacht aan actuele gezondheidsvraagstukken. Zo zijn er schriftelijke vragen gesteld en een motie ingediend naar aanleiding van de resultaten uit het Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (VGO-III) onderzoek van het RIVM. Dit onderzoek toont al elf jaar op rij een consistent en aantoonbaar verband tussen het wonen nabij een geitenhouderij en een verhoogd risico op longontsteking. Samen met het rijk en gemeenten verkennen we beleidsopties om de volksgezondheid op dit punt verder te beschermen.

Brede welvaart

Het jaar begint goed met de toekenning van de een regiodeal van € 25 mln. aan regio Noord Oost Brabant. Dit is een mooie manier om samen met de regio onze provinciale doelen in de regio te realiseren of een extra impuls te geven. Daarnaast wordt er hard gewerkt aan de 2e monitor (ervaren) brede welvaart. Vanaf dit jaar bevat deze niet alleen ervaringscijfers, maar ook kwantitatieve en regionale cijfers. Dit jaar is er binnen de monitor speciale aandacht voor het onderdeel jongeren en gezondheid. Ter beantwoording van moties 'versterking kleine kernen en dorpen' en 'investeren in dorpen en steden' is er een onderzoek uitgevoerd naar het versterken van de leefbaarheid in kleine kernen. Deze is via een statenmededeling aan uw Staten toegezonden.

De Brabantse overheden dragen efficiënt en effectief bij aan de aanpak van maatschappelijke vraagstukken (slagvaardig bestuur)

Indicatoren:

Het percentage inwoners dat tevreden is over de slagvaardigheid van de overheid (provincie, gemeenten, waterschappen).

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren minimaal vier keer per jaar een bijeenkomst vanuit de Werkplaats openbaar bestuur Brabant

Ieder jaar organiseren we tenminste 8 regionale omgevingsdagen samen met de regio's

We versterken het democratisch systeem in Brabant door de samenleving eerder en beter bij ons werk te betrekken. We bieden actief ondersteuning aan initiatieven die bijdragen aan onze ambities en versterken bestaande democratische instrumenten

Indicatoren:

- Het percentage inwoners dat tevreden is over het functioneren van de democratie (provincie, gemeenten, waterschappen)
- Het opkomstpercentage in Noord-Brabant bij verkiezingen

Wat gaan we daarvoor doen?

Het Brabants participatieportaal is uiterlijk in 2025 in gebruik

We voeren minimaal 1 generatietoets per jaar uit

We organiseren 1 jongerentop per jaar

Het interbestuurlijk toezicht zoals de provincie Noord-Brabant dit uitvoert, draagt bij aan een bestendig en veilig Brabant met een sterk openbaar bestuur. Een bestuur waarop de mensen kunnen vertrouwen (rechtmatig bestuur)

Indicatoren:

- Er staat geen enkele gemeente onder preventief financieel toezicht
- Geen enkele gemeente wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Huisvesting vergunninghouders
- Geen enkele lokale overheid wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Informatie- en archiefbeheer
- Geen enkele lokale overheid wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Omgevingsrecht

Alle Brabantse gemeenten hebben voor begrotingsjaar 2025 een sluitende begroting. De meerjarenramingen laten vanwege het ravijnjaar 2026 een verslechtering zien. Dit zorgt ervoor dat gemeenten veel moeite moeten doen voor om 2026 een sluitende begroting te presenteren. Bij huisvesting

vergunninghouders laat de vorige toezichtronde een verslechtering zien. Gezien de beperkte woningvoorraad en onduidelijkheid over toekomstige wetgeving is het behalen van de taakstelling voor veel gemeenten onzeker.

Wat gaan we daarvoor doen?

Alle Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen ontvangen jaarlijks een beoordeling

We organiseren jaarlijks minimaal 1 themaonderzoek en 3 kennisbijeenkomsten

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit (veilig en weerbaar bestuur).

Indicatoren:

Het percentage inwoners dat vertrouwen heeft in de manier waarop de overheid wordt bestuurd (provincie, gemeenten, waterschappen)

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren jaarlijks minimaal 8 workshops ‘Samen weerbaar’ voor nieuwe medewerkers

We organiseren jaarlijks minimaal 6 bijeenkomsten over het vitaliseren van vakantieparken

Het aantal bezoekers van de Risk Factory ligt aan het einde van de bestuursperiode op minimaal 7.500

Minimaal 80% van de Brabantse gemeenten noemt ondermijning als speerpunt in haar gemeentelijk veiligheidsbeleid

Verbeteren van de ervaren gezondheid van Brabanders

Indicatoren:

De Levensverwachting in Goed Ervaren Gezondheid (LGEG) is verhoogd met drie jaar tegen 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

Jaarlijks een interne en drie externe bijeenkomsten organiseren om samenwerkingsmogelijkheden te identificeren en te benutten

Bijdragen aan de transitie van Zorg naar Positieve Gezondheid

Indicatoren:

Ieder provinciaal begrotingsprogramma voert in de periode 2024-2027 minstens een project uit dat positieve gezondheid en preventie bevordert.

Wat gaan we daarvoor doen?

Elk begrotingsprogramma neemt minimaal een gezondheidsindicator op in de jaarlijkse begroting

Integreren van gezondheid in provinciale programma's en beleid

Indicatoren:

Provinciale programma's bevorderen de ervaren gezondheid en voorkomen negatieve gezondheidseffecten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Het Dashboard Gezondheid up-to-date houden om de actuele voortgang in gezondheidsdoelstellingen van de begrotingsprogramma's te laten zien

Brede welvaart stevig op de agenda en samen met partners betekenis geven

Indicatoren:

- In 2025 zijn ten minste drie regio's als partner aangesloten bij de Academische Werkplaats.
- In 2025, 2026 en 2027 organiseren we jaarlijks één themabijeenkomst besturen op brede welvaart voor Brabantse bestuurders
- In 2025, 2026 en 2027 organiseren we jaarlijks vier themabijeenkomsten voor het praktijknetwerk brede welvaart

Wat gaan we daarvoor doen?

We versterken de regionale kennisinfrastructuur brede welvaart

d

Brede welvaart als denk- en doekader integreren in al ons beleid

Indicatoren:

- In 2025 formuleren we onze eigen brede welvaartsaanpak waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.
- In 2025 ontwikkelen we onze Brabantse Monitor Brede Welvaart. Een monitor die gericht is op het vergroten van het inzicht in brede welvaart per regio (deze wordt jaarlijks 2026, 2027 geactualiseerd in een midterm-review)

Wat gaan we daarvoor doen?

We vergroten het inzicht in brede welvaart per regio door de ontwikkeling van een Brabantse Monitor Brede Welvaart

We bepalen streef en drempelwaarden om prioritering aan te brengen in de thema's van brede welvaart, hetgeen we nastreven in termen van doelstellingen en grenzen waar we niet onder willen komen.

We vergroten het inzicht in verwachte neveneffecten van beleid door vooraf in kaart te brengen wat de verwachte gevolgen zijn van beleid en hoe het bijdraagt aan het versterken van brede welvaart voor alle Brabanders

We zetten brede welvaart als leidraad voor het voeren van het juiste gesprek door als provincie op allerlei manieren zowel intern als extern in gesprek te zijn en blijven over gewenste effecten van beleid

We investeren in concrete brede welvaartsuitdagingen en projecten

Indicatoren:

- In 2025 leveren we in het kader van de moties M101b-2023 'Versterk de leefbaarheid in kleine kernen' en M38-2024 'Investeren in steden en dorpen een inventarisatie van het huidige voorzieningenniveau in kleine kernen.

- In 2025 verkennen we of de tweede ronde BOF ondergebracht kan worden bij de BOM (indien verkenning succesvol krijgt dit vervolg in 2026 (oprichting) en 2027 (uitvoering))
- In 2025, 2026 en 2027 werkt team brede welvaart in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk

Wat gaan we daarvoor doen?

We definiëren cross-over projecten door samen te werken met programma's aan het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk

We zetten onze kennis, expertise en ons netwerk in om regio's te sterken in hun aanvraag bij het Rijk – als het gaat om regiodeals en om tot een integrale stimulering van brede welvaart te komen die aansluit bij de provinciale ambities

We leveren een onderzoek op met verbeterpunten wat betreft investeringen in maatschappelijke voorzieningen kleinen kernen

We verkennen een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund

We investeren in regionale projecten met brede samenhang

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Huisvesting vergunninghouders:
 - Landelijke politieke koerswijziging: Het voorgenomen verbod op voorrang voor vergunninghouders bij sociale huur brengt grote gevolgen voor de huidige taakstellingssystematiek. Dit kan leiden tot stagnatie van de huisvesting van vergunninghouders.
 - Aanpassing Huisvestingswet 2014: Als deze wet gewijzigd wordt conform de kabinetsplannen, dreigt een juridische en praktische onmogelijkheid om de taakstelling zoals deze nu is ingericht nog uit te voeren.
 - Taakstellingen 2025: Door de onzekerheden op landelijk niveau is nog onduidelijk hoe hoog de taakstellingen voor de tweede helft van het jaar uitvallen en of deze haalbaar zijn binnen de huidige context.
- Financieel toezicht:

- Aanhoudende onduidelijkheid over de financiële effecten van het ravijnjaar 2026 op de gemeentelijke begrotingen. Vanaf 2026 presenteert een groot deel van de Brabantse gemeenten in de meerjarenbegroting tekorten. Oorzaak hiervan is de daling van het gemeentefonds vanaf 2026, het ravijnjaar, vanwege de herijking van het gemeentefonds. Daarnaast is er onzekerheid over de financiering van jeugdzorg. Dit kan invloed hebben op de uitvoering en intensiteit van financieel toezicht op de begroting 2026.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
1. Bestuur en veiligheid	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	27.046	197	27.242
Baten	2	-	2
Saldo baten en lasten	27.043 N	197 N	27.240 N

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Het programma ligt op koers. De druk op de ruimte vanuit tal van maatschappelijke opgaves is onverminderd groot. Het eind 2023 vastgestelde Beleidskader Leefomgeving vormt hierbij onze leidraad in het proces van te maken afwegingen. We verwachten in 2025 op een aantal fronten ook (volgende stappen in de) keuzes vanuit het Rijk via de Nota Ruimte en het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD). We volgen het proces nauwkeurig en leveren waar mogelijk (reactief én proactief), net zoals bij Powerport Moerdijk en NOVEX Stedelijk Brabant, onze inbreng vanuit de Brabantse opgaven (zie memo gedeputeerde Nota Ruimte en memo gedeputeerde NPRD).

Ook werken we op basis van de nieuwe omgevingswet verder aan het doorontwikkelen van het instrumentarium zoals het omgevingsprogramma en het projectbesluit. Daarnaast werken negentien Brabantse gemeenten en de provincie via het project 'SPRONG' samen om planologische procedures te versnellen door samen voorbeeldregels voor de omgevingsplannen te maken. In januari 2025 is gestart met het eerste deel. In april 2025 worden de eerste resultaten geëvalueerd.

Op basis van het Beleidskader Wonen en Werken en de in oktober 2024 vastgestelde Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027 werken we in 2025 volle kracht aan de realisatie van onze doelstellingen. Zo werken we aan de uitbreiding van het project Grote Oogst waarbij we naast de huidige 12 deelnemende terreinen nog 6 terreinen extra willen ondersteunen bij de verduurzamingsopgave. Daarbij bieden Rijksregelingen kansen om onze aanpak verder te intensiveren en via de zogenaamde icoonaanpak willen we een aantal projecten een extra duwtje richting realisatie geven d.m.v. aanvullende financiële ondersteuning. Daarnaast werken we aan een Ruimtelijk-Economische handelingsperspectief, waarover we uw Staten verwachten voor de zomer te kunnen informeren.

Op het gebied van Wonen blijven de opgaven onverminderd groot. Met een realisatieprognose van circa 12.250 extra woningen voor 2025 blijven we achter op onze doelstelling van netto 13.500 (gemiddeld) tot 2035 (zie ook nieuwsbericht). Ook in 2025 zetten we ons verder in voor de versnelling van de woningbouw, via bijvoorbeeld het openstellen van een nieuwe tranche in de regeling Stimulering Woningbouw, maar ook via onze inzet bij de realisatie van de regionale woondeals.

Op het gebied van Stedelijke gebiedsontwikkeling wordt in gezamenlijkheid met de B5-gemeenten en overige partners gewerkt aan de realisatie van de vorig jaar vastgestelde Uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant. Ook wordt in gezamenlijkheid het Brabants Voorstel opgewerkt voor de inzet van een nieuwe tranche Rijksmiddelen voor de verstedelijkingsopgave. Naast deze uitvoeringslijnen werken we ook verder aan de realisatie van concrete ontwikkelingsopgaven. Zo is een principebesluit genomen over investeringen in de centrumontwikkeling Waalwijk, gaan we samenwerkingsafspraken maken met Tilburg over de ontwikkeling van het Kenniskwartier en wordt een investeringsvoorstel verkend voor centrumontwikkeling Bergen op Zoom. Met de positieve uitspraak van RvS inzake de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat vormt stikstof niet langer een belemmering voor de realisatie. Er wordt een voorstel voor de Staten uitgewerkt ter besluitvorming.

Wij zijn ook in 2025 weer voortvarend met onze werkzaamheden betreffende stikstof aan de slag gegaan. De op 17 december 2024 vastgestelde Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof is in uitvoering en heeft op verschillende terreinen te maken met onzekerheden die horen bij de (landelijke) beleidsontwikkeling, de doorwerking daarvan in Brabant en juridische ontwikkelingen. Daarbij blijven we in onze aanpak, waaronder de uitvoering van de BOS 2.0, voortdurend inspelen op de actuele ontwikkelingen.

Voor de voortgang van de Aanpak Stikstof is de rapportage Ministeriele Commissie Economische Economie en Natuurontwikkeling (MCEN) van groot belang. Ook vanuit het Rijk zijn maatregelen nodig om te komen tot een wezenlijke stikstofreductie.

Wat willen we bereiken?

Integraal werken aan het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk

Indicatoren:

- Kwalitatieve monitor, 1 keer per 2 jaar, 1e uit te voeren in 2024.
- Kwalitatieve evaluatie, 1 keer per 2 jaar, 1e uit te voeren in 2025.

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met partners opstellen en realiseren uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant

Mogelijk maken van stedelijke gebiedsontwikkelingen binnen de 12 grootste steden

Uitvoeren en doorontwikkelen kennisprogramma gebiedstransformaties

Via het kennisprogramma delen we onze kennis- en leerervaringen en bieden we inspiratie. Het kennisprogramma heeft een praktische insteek ter bevordering van de uitvoering. Dit doen we op tal van manieren zoals:

- Het organiseren van kennisdelingsbijeenkomsten
- Het organiseren van een bestuurlijk netwerk met minimaal 1 netwerksessie per jaar
- Inzet van een externe adviescommissie voor stedelijk gebiedsontwikkelingen.
- Aangaan van strategische partnerschappen, zoals bijvoorbeeld met kennisinstellingen
- Faciliteren van kennisontwikkeling- en uitwisseling o.b.v. de pilots dorpenstrategie

Dit alles met als doel om de verstedelijking in Brabant op een juiste manier op gang te brengen en te houden. Zie ook kennisprogramma stedelijke gebiedsontwikkeling.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van omgevingskwaliteit

Indicatoren:

- Kwalitatieve evaluatie naar de doorontwikkeling van het 'diep, rond en breed' werken conform Beleidskader Leefomgeving, uit te voeren in 2027, met een tussentijdse evaluatie uit te voeren in 2025
- Gezondheid: in het programma Ruimte en Wonen zijn we onder andere actief met de verstedelijkingsopgaven en verduurzaming van de bedrijventerreinen. Hierin nemen we gezondheid bevorderende maatregelen zoals vergroening tegen hittestress. De activiteiten zijn verwerkt in het vast te stellen beleidskader leefomgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

Uitvoeren Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS)

Indicator	2025	2026	2027	2028
Nader te bepalen o.b.v. actualisatie Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof				

Wat willen we bereiken?

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag

Indicatoren:

- Toename netto Brabantse woningvoorraad periode 2023- 2035:
Totaal toename: circa 165.000 / 13.500 per jaar
 - o Waarvan sociale huurwoningen: circa 49.500 / 4.125 per jaar
 - o Waarvan middeldure huur- én betaalbare koopwoningen: circa 60.500 / 5000 p/j
- NB. De aantallen zijn gebaseerd op de (periodieke) prognoses en kunnen daarmee afwijken van de nieuwe afspraken, zoals in project Beethoven.
- Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte: gemiddeld genomen wordt ca. tweederde van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) op binnenstedelijke locaties gerealiseerd.

In 2025 ligt groei van de voorraad naar verwachting op circa 12.000-12.500 woningen. Dit is vergelijkbaar met de gemiddelde voorraadgroei van de afgelopen 5 jaar. Deze groei blijft echter achter op onze doelstelling om gemiddeld jaarlijks 13.500 aan de voorraad toe te voegen in de periode 2023- 2035. Met de groeicijfers van de laatste jaren kan goeddeels worden voorzien in de toename van het aantal huishoudens in Brabant, maar wordt het bestaande woningtekort helaas (nog) niet verminderd (zie ook nieuwsbericht). De oorzaak voor de achterblijvende prognose hangt, zoals ook gemeld in de jaarverantwoording 2024, samen met vele factoren waar de provincie geen invloed op heeft, waaronder bouw- en energieprijzen, renteontwikkelingen, juridische procedures, etc. De verdeling over de verschillende betaalbaarheidscategorieën ligt naar verwachting wel in lijn met onze doelstellingen. NB. Onderstaande beoogde prestaties voor 2025 worden naar verwachting allemaal uitgevoerd en daarmee zijn deze, ondanks dat de doelstelling waarschijnlijk niet helemaal gehaald wordt (daarom oranje), de prestaties wel allemaal groen (conform planning).

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van versnelling woningbouw

Monitoren, herijken en bijdragen aan realisatie van de Regionale Woondeals

Stimuleren van het benutten bestaande voorraad

Wat willen we bereiken?

Zorgdragen voor duurzame en toekomstbestendige werklocaties in Brabant

Indicatoren:

- Ontwikkeling werklocaties. Oppervlakte harde en geprogrammeerde plancapaciteit voor nieuwe werklocaties, ten opzichte van de uitbreidings- en vervangingsvraag in het laagscenario tot en met 2030, streefwaarde 100% (2022: 93%).
- De voortgang van de verduurzaming van Grote Oogst terreinen.
 - 50% verduurzaming in 2030 op het gebied van energie- en materiaalgebruik op Grote Oogst terreinen.
 - Monitor > opleveren kwalitatieve en kwantitatieve monitor Grote Oogst.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van campussen en overige strategische werklocaties

Uitvoeren en verdiepen project 'Grote Oogst'

Actualiseren van (regionale) afspraken bedrijventerreinen

Ontwikkelingen en onzekerheden

In zijn algemeenheid worden vele prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee zijn er ook altijd onzekerheden voor wat betreft het conform planning behalen van prestaties en de uitputting van budgetten, zonder dat zich daar nu reeds een concreet voorbeeld voordoet. Waar deze onzekerheid zich in de loop van het jaar significant voordoet zal deze, naast te nemen beheersmaatregelen, ook worden opgenomen bij de 2e Burap.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

2. Ruimte en wonen	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	28.583	3.924	32.507
Baten	3.174	4.425	7.599
Saldo baten en lasten	25.409 N	501 V	24.908 N

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

Een belangrijke mijlpaal in het eerste kwartaal van 2025 was het vaststellen van het addendum Regionaal Water en Bodemprogramma (RWP). Daarmee stellen we het beleid rond Water en Bodem voor de komende jaren vast, met medeneming van de ambities uit het Bestuursakkoord Samen maken we Brabant en beleidsontwikkelingen zoals de principes uit de Kamerbrief Water en Bodem Sturend.

Daarnaast is onder andere gewerkt aan de volgende onderwerpen, die in het voorjaar aan PS gecommuniceerd worden:

- Strategienota KRW Impuls
- 5 knelpuntendossiers in het kader van de Aanpak Landelijk Gebied
- Plan van aanpak naar aanleiding van het ZRK rapport Drinkwater in gedrang
- Plan van aanpak Circulair waterbeheer

Deze inzet is gericht op het behalen van de Kaderrichtlijn Waterdoelen op gebied van voldoende en schoon water omdat we zien dat de uitvoering van deze opgaven achter blijven. In die mate dat realisatie van de doelen in 2027 uit beeld raakt en we ons ook in de volgende planperiode hierop onverminderd moeten blijven inzetten.

100 deelnemers aan BodemUP ronden in 2025 het driejarig begeleidingstraject af. Daarnaast is er gestart met de werving van 400 nieuwe BodemUP deelnemers. In 2025 zijn er 1000 agrariërs die actief deelnemen aan BodemUP.

Half februari hebben de partners van [de Hoogwateraanpak Brabant-Oost \(HoWaBo\)](#) de samenwerkingsovereenkomst (SOK) getekend. Waterschappen Aa en Maas en De Dommel, de Provincie Noord-Brabant en de gemeenten 's-Hertogenbosch, Heusden, Boxtel, Vught en St.-Michielsgestel verkennen gezamenlijk de oplossingen voor het hoogwater in Oost-Brabant.

Begin 2025 is ook gestart met de mid-term review van zowel het Grondwaterconvenant als de Maatwerkovereenkomst afspraken met de waterschappen (MOK's). Daarnaast is de aanbesteding gestart voor de 6-jaarlijkse herijking van de gebiedsdossiers rond de grondwaterbeschermingsgebieden.

In 2025 komen we, mede naar aanleiding van het Zuidelijke Rekenkamerrapport Drinkwater in gedrang, met voorstellen tot het aanpassen van indicatoren, onder andere op het gebied van drinkwater, grondwater en verdrogingsopgave.

In 2024 zijn de bodemonderzoeken uitgevoerd om de diffuse belasting van PFAS in de bodem binnen de grondwaterbeschermingsgebieden beter in beeld te brengen. Naar aanleiding van de resultaten zijn, per grondwaterbeschermingsgebied, de gebiedswaarden bepaald en verwerkt in een rapportage. De onderzoeksgegevens en gebiedswaarden worden in de eerste helft van 2025 voorgelegd aan het RIVM met het verzoek een advies uit te brengen ten aanzien van de uitloping naar het grondwater in relatie tot het verruimen van de huidige regels van grondverzet binnen de gebieden.

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areaal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).

Bovenstaande indicatoren vergen een langetermijn aanpak en medewerking van veel partijen. Daarom hebben we in 2021 nadere afspraken gemaakt met onze waterpartners in het Grondwaterconvenant 2021-2027, de Droogteagenda 2023-2040 en de Maatwerkovereenkomsten met de waterschappen (MOKs) en de daarbij horende adaptieve programmering. Het beeld ontstaat dat niet alle maatregelen gericht op verdrogingsbestrijding voor 2027 uitgevoerd kunnen worden. Dit komt met name door onvoldoende beschikbare gronden en de complexiteit van het uit te voeren watersysteemherstel. In 2025 volgt een KRW toestand- en trendanalyse, die onder andere ingaat op de toestand en trend van de verdroging in het grondwaterlichaam Centrale Slenk.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

Indicator	2025	2026
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (KRW doelstelling 12.000 ha in 2027) *	2.000	7.000
Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (doelstelling 27.000 ha in 2027) *	0	18.000

** In het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 komen we met een voorstel voor een aangepaste indicator.*

We verwachten in 2025 minder hectares te realiseren dan gepland. De uitvoering van de verdrogingsopgave binnen en buiten de Natte Natuurparels (NNP) betreffen complexe gebiedsprocessen die van de gebiedspartners meer voorbereiding vergen dan gedacht. Daarbij vormt het beschikbaar krijgen van grond het grootste knelpunt voor de uitvoeringspartners. Voor 2025 stellen we het aantal hectares NNP waarbinnen maatregelen zijn getroffen bij van 4.000 hectare naar 2.000 hectare. De streefwaarde Hectares buiten NNP zetten we op 0, in afwachting van aanpassing van de indicator bij het Programmeringsdocument 2025. Daarom is deze indicator op 'oranje' gezet.

Grondwaterontrekkingen

Indicator	2025	2026
Omvang vergunde grondwateronttrekkingen in mln. kubieke meter	285	(*)

(*) Afhankelijk van de ontwikkelingen, de streefwaarde geeft nu de totale vergunde omvang aan van drinkwaterbedrijven en industrie weer, van de vergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is. In het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 komen we met een voorstel voor een aangepaste indicator.

Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei

Indicator	2025	2026	2027	2028
Project Roode Vaart *	Afronding fase 1 en verkenning fase 2	Verkenning fase 2	Realisatie fase 2	Realisatie fase 2
Voortgang Geopark Schelde Delta * / **	Financiële bijdrage	Financiële bijdrage	Financiële bijdrage	-
Voortgang Geopark Peelhorst en Maasvallei * / **	UNESCO-status aanvraag	-	-	-

* In het kader van het bestuursakkoord 2023-2027 zijn bij de PPN 2025 extra middelen ter beschikking gesteld voor het afronden van project Roode Vaart de gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei.

** In het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 komen we met een voorstel voor een aangepaste indicator.

Wat willen we bereiken?

Schoon Water

Indicatoren:

Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. (bevat verplichte indicator BBV: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit)

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

Verminderde inbreng stoffen:

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde.

Deze indicatoren dragen bij aan de provinciale doelstelling om '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

De waterkwaliteit voldoet niet overal aan de wettelijke eisen. Via de adaptieve programmering van de maatwerkovereenkomsten (MOKs) en de KRW-impuls bespreken we met de waterschappen op welke manieren de uitvoering versneld kan worden. Het beeld ontstaat dat niet alle inrichtingsmaatregelen voor 2027 uitgevoerd kunnen worden. Dit komt met name door onvoldoende beschikbare gronden en de complexiteit van het uit te voeren watersysteemherstel. De bronnen voor openbare drinkwaterwinningen zijn op orde, maar grondwaterbescherming verdient blijvend aandacht (denk aan stikstof en fosfaat, gewasbeschermingsmiddelen, andere stoffen zoals PFAS). Hier werken we aan via een update van de gebiedsdossiers per grondwaterbeschermingsgebied, monitoring op stoffen, beleidsvorming rond het gebruik van mest en gewasbeschermingsmiddelen in deze gebieden en de inzet van VTH via de omgevingsdienst Zuidoost-Brabant.

In 2024 is samen met de waterschappen de KRW-Impuls Brabant opgesteld als opmaak naar een gezamenlijke bestuurlijke agenda op dit technisch, financieel en bestuurlijke complexe dossier.

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon oppervlaktewater

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en kreek en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027)	100	350	450	
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW-doelstelling 232 stuks in 2027)	60	125	160	

We verwachten in 2025 minder kilometers Beek- en Kreekherstel en aantallen opgeloste vismigratieknelpunten te realiseren dan gepland. De uitvoering betreffen complexe gebiedsprocessen die van de gebiedspartners meer voorbereiding vergen dan gedacht. Voor 2025 stellen we het aantal kilometers Beek- en Kreekherstel bij van 200 kilometer naar 100 kilometer en het aantal opgeloste vismigratieknelpunten stellen we bij van 100 naar 60 stuks. Daarom is deze indicator op 'oranje' gezet.

Schoon grondwater

Indicator	2025	2026	2027	2028
Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan het project Bodem Up 1.0 in de 8 grondwaterbeschermingsgebieden die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling	80%			

Aantal van de 8
grondwaterbeschermingsgebieden, die het
meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling, 8
dat voldoet aan de norm (van 50 milligram
nitraat/liter) in 2025 *

Percentage deelnemers aan Schoon Water
voor Brabant 2024-2026 in de 11 meest 80% 80%
kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden
(blijvende inspanning nodig) **

* De indicatoren t.a.v. nitraatuitspoeling in grondwaterbeschermingsgebieden geven invulling aan het 7^e Nitraatactieprogramma welke in 2025 afloopt. Er wordt (landelijk) gekeken naar een opvolging omdat het inbedden in het NPLG niet doorgaat. Daarnaast komen we in het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 met een voorstel voor een aangepaste indicator.

** In afwachting van het vervolg Schoon water voor Brabant 2024-2026 is geen streefwaarde opgenomen in 2027 e.v.

Wat willen we bereiken?

Veilig Water

Indicatoren:

Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier:

- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.
- De regionale keringen zijn veilig. (100% voldoet aan de norm).

Wat gaan we daarvoor doen?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2025	2026	2027	2028
-----------	------	------	------	------

Km te herstellen regionale keringen door het
waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op
uitvoering verbeterplannen waterschappen:

• Brabantse Delta				
• Aa en Maas		34 (*)	(**)	
• De Dommel				
• Rivierenland				

* aanvullende opgave bij Waterschap Brabantse Delta bovenop de bestaande dijken ten aanzien van nieuwe dijk voor waterbergingsgebied met natuurontwikkeling langs de Mark.

** aan de hand van laatste toetsing spelen er bij de waterschappen Aa en Maas en De Dommel geen verbeteropgaven (alleen beheer en onderhoud). De volgende toetsingscyclus is niet voor eind 2026 gepland.

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2025	2026	2027	2028
<i>Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)</i>				
• Meanderende Maas	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Oeffelt	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	
• Verlengde brug veerweg Alphen	Realisatie			

Ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken

Indicator	2025	2026	2027	2028
• Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Cuijk-Ravenstein	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Lith-Bokhoven	Verkenning/Planuitwerking	Planuitwerking		
• Doeveren	Verkenning/Planuitwerking	Realisatie		
• Moerdijk-Drimmelen	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking	
• Willemstad-Noordschans	Verkenning	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking t/m 2029

Wat willen we bereiken?

Vitale Bodem

Indicatoren:

In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurparels, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden

met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

- de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.

Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:

- het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Deze indicatoren dragen via een verbeterde (grond)waterkwaliteit bij aan de provinciale doelstelling van '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Hoe vitaler de bodem is, hoe beter de effecten van klimaatverandering (zoals lange perioden van droogte en extreme regenbuien) opgevangen kunnen worden.

Voor bodemvitaliteit zijn nog geen breed geaccepteerde normen. Hier vindt landelijk en Europees nog de discussie over plaats. Herstel van de vitaliteit van de bodem vergt meerjarige inzet en effecten zijn pas na enkele jaren merkbaar. Daarom staan deze langetermijnindicatoren op 'oranje'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp	12.000	20.000	27.000	

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	500	

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie

Indicator:

- Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

Een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Noord-Brabant vereist een transitie in het stedelijk en landelijk gebied: van zo snel mogelijk afvoeren naar vasthouden van water. De gewenste transitie in de omgang met water in het licht van een veranderend klimaat vereist ook een omslag in denken en handelen én samenwerking door alle partijen in Brabant, van inwoner tot bedrijfsleven. In 2023 zijn de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI verschenen. In vergelijking met de vorige KNMI-scenario's uit 2014 zijn de zeespiegelstijging, de temperatuurstijging in de zomer en de droogte aanzienlijk naar boven bijgesteld. Onduidelijk is of onze inspanningen voldoende blijken met het oog op de snelheid en impact van klimaatverandering. In 2024 zijn op basis van de KNMI'23 klimaatscenario's vier nieuwe Deltascenario's opgesteld met mogelijke toekomstbeelden. In alle vier de Deltascenario's nemen de opgaven substantieel toe, tenzij de wereld op korte termijn stopt met de uitstoot van broeikasgassen. Daarom staat deze indicator op 'oranje'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Indicator	2025	2026	2027	2028
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	1	
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	70%	90%	100%	

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal medegefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	20	25	30	

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Voor het doelbereik in het Water en Bodem domein is samenwerking essentieel. We zien op sommige onderwerpen dat het Rijk kansen laat liggen, bijvoorbeeld waar het gaat om de toediening van mest en bestrijdingsmiddelen, de inzet op waterbesparing en klimaatbestendig bouwen. Met het addendum RWP geven we aan hoe we als provincie water en bodem sturend laten zijn. We blijven hierop inzetten en we blijven het Rijk oproepen hieraan bij te blijven dragen. Hierdoor kunnen ramingen op onderwerpen gekoppeld aan de Kaderrichtlijn Water nog aanpassingen vragen in 2025.
- Een andere majeure ontwikkeling is de Aanpak Landelijk Gebied. In Q2 verwachten we vanuit de GGA gebieden voorstellen om grote stappen voorwaarts te zetten in de doelen voor natuur, landbouw, stikstof, water en bodem. Waar mogelijk ondersteunen we de gebieden bij het maken van goede voorstellen. Het verwerken van de (inzet van) middelen op deze opgave (onder andere No-Regret middelen van het Rijk) kunnen leiden tot bijstelling van de ramingen op het gebied van KRW.

- Het project Roode Vaart handelen we dit jaar juridisch af, de gerechtelijke uitspraak kan leiden tot het herplannen van de inzet van de beschikbare middelen.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
3. Water en Bodem	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	71.992	-20.110	51.881
Baten	17.782	-1.612	16.170
Saldo baten en lasten	54.209 N	18.499 V	35.711 N

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

Het programma ligt beperkt op koers. In de afgelopen tijd is voortvarend doorgewerkt aan de realisatie van het Natuurnetwerk en het herstel van de N2000-gebieden. In deze Burap zijn voor de volgende indicatoren streefwaarden opgenomen:

- Percentage groenblauwe dooradering van het landelijk gebied
- Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom
- Aantal groene vrijwilligers dat via project Natuurverbinders in beeld is

Plannen van aanpak NDA's

Met de Statenmededeling "Natuurdoelanalyses Brabantse Natura 2000-gebieden" zijn de resultaten van de uitgevoerde natuurdoelanalyses (NDA's) gedeeld.

Deze NDA's vloeien voort uit het Programma stikstofreductie en natuurverbetering, dat in het kader van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering door de Minister van Natuur en Stikstof is vastgesteld. Zoals omschreven in deze Statenmededeling hebben wij de NDA's in maart 2023 aangeboden voor advies aan de Ecologische Autoriteit (EA). De EA heeft voor alle stikstofgevoelige gebieden advies gegeven over de NDA's.

Nadat de EA de adviezen heeft uitgebracht zijn wij gestart met het opstellen van een pakket van maatregelen en onderzoeken per gebied. In een pakket staan de prioritaire maatregelen en onderzoeken uit de NDA's en de adviezen van de EA die nog nodig zijn voor het behalen van de doelen in de Natura 2000-gebieden. Hiermee wordt maximaal ingezet op natuur-/hydrologieherstel. In een later stadium kijken we of nog verdere maatregelen en onderzoeken voor de Natura 2000-gebieden nodig zijn (als onderdeel van het stappenplan Brabant Openhouden). De pakketten zijn met de Statenmededeling Pakketten van maatregelen en onderzoeken natuurdoelanalyse Brabantse Natura-2000 gebieden gedeeld.

Gebiedsgerichte aanpak

De uitvoering van het natuurbeleid wordt voor wat betreft de gebiedsgerichte maatregelen meer in samenhang met andere opgaven (water, bodem, stikstof, klimaat, landbouw) opgepakt in de gebiedsgerichte aanpak. In ruim 100 gebieden in Noord-Brabant wordt gewerkt aan de uitvoering van de groene en blauwe opgaven met perspectief voor de landbouw in die gebieden. In en rondom twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden komen veel opgaven samen en is afgelopen jaar gewerkt aan gebiedsvisies en voorbereiding van de verdere uitvoering. U bent in 2024 via een Statenmededeling geïnformeerd over de voortgang van de gebiedsgerichte aanpak en recent via een Statenmededeling over de Aanpak Landelijk Gebied, zie hieronder.

Aanpak Landelijk Gebied

Op 4 februari is de het plan van aanpak voor de Aanpak Landelijk Gebied (ALG) vastgesteld. Met dit plan versterkt de provincie de uitvoeringskracht in de gebiedsgerichte aanpak (GGA). Opgaven in deze gebieden worden geactualiseerd en geconcretiseerd. Door de versnelde uitvoering van de projecten komen de resultaten ook sneller tot stand. Het plan richt zich op:

1. De uitvoering van opgaven in de 12 GGA-gebieden. Hier is het herstel van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden het meest noodzakelijk.
2. De versterking van de uitvoeringskracht. De provincie en haar Brabant brede partners bundelen nog sterker hun krachten om de wettelijke doelen voor natuur, water en bodem te realiseren.
3. Keuzes en prioriteiten. Er worden keuzes gemaakt in de uitvoeringsprojecten op basis van de beschikbare instrumenten, grond en geld.

Het plan geeft richting aan de samenwerking van de provincie en haar gebiedspartners en hoe de uitvoering bekostigd wordt. De provincie wil verschillende financieringen van het Rijk, de provincie en uit Europa combineren maar vraagt ook haar partners om hun budgetten in te zetten. Zo ontstaan er meer mogelijkheden om de doelen te bereiken.

De financiële strategie voor de aanpak landelijk gebied is een meerlaagse optelsom van financiële stromen die landen in het landelijk gebied: structurele provinciale middelen (bijvoorbeeld voor de realisatie van het NNN, incidentele provinciale middelen op basis van het Bestuursakkoord vertaald in de perspectiefnota (PPN) (bijvoorbeeld voor meer bos), middelen vanuit het Rijk (bijvoorbeeld middelen uit het Transitiefonds (versnellingsmiddelen '22 en noregret) en Landelijk Programma Natuur (LPN)) en middelen vanuit de Europa (bijvoorbeeld Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB)). Daarnaast zullen ook middelen van andere partijen (bijvoorbeeld gemeenten en waterschappen) moeten bijdragen aan het realiseren van de doelen.

Milieu

In deze Burap zijn aanpassingen aan de doelen, prestaties en bijbehorende indicatoren volgend uit de Uitvoeringsagenda Milieu verwerkt. Voor het project Regionale samenwerking en gemeentelijke deelname Schone Lucht Akkoord (SLA) is de derde fase gestart per 1 maart; inmiddels zijn 29 Brabantse gemeenten aangesloten. Verder zijn de volgende acties opgepakt uit de UA Milieu:

- We zijn bezig met een inventarisatie van mogelijke projecten om de luchtkwaliteitsverbeteringen te bevorderen op de industrieterreinen waar het programma Grote Oogst zich op richt;
- Met het actieplan Geluid 2024-2029 verminderen we het aantal mensen dat wordt gehinderd door het geluid van provinciale wegen. De Geluidproductieplafonds (GPP's) zijn berekend, de vaststelling daarvan wordt eind 2025 voorgelegd aan PS;
- Om inzicht te krijgen in Brabantse afvalstromen wordt een rapport opgesteld over het volume van afval in Brabant, de samenstelling hiervan en hoe dit afval verwerkt wordt;
- Een eerste verkenning naar aanpassingen van het huidige ondergrondbeleid, is begin 2025 afgerond, waarbij de wensen en behoefte van zowel interne als externe partijen is opgehaald. Een advies over de te nemen vervolgstappen volgt na de zomer.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

De VTH-opdracht 2025 is verstrekt en wordt conform afspraken door de omgevingsdiensten uitgevoerd. Daarnaast zijn er inspanningen gedaan om voor VTH relevante doelen uit de uitvoeringsagenda's van bijvoorbeeld Milieu en Energie, Water en Bodem, Landbouw en Mest om te zetten in concrete resultaten voor het programma VTH en een vertaling te maken naar de VTH-Opdrachten.

Bijzonderheid was dat eind december de uitspraak van de Raad van State kwam over intern salderen (Rendac en de Amercentrale) waarin is gesteld dat intern salderen vergunningplichtig is en die vergunningplicht met terugwerkende kracht geldt vanaf 2020. Dit heeft grote gevolgen voor veel projecten waarvoor in Brabant vergunningaanvragen lopen en projecten die afgelopen jaren met intern salderen of een positieve weigering zijn gerealiseerd. De toetsing aan additionaliteit uit deze uitspraak zorgt ervoor dat ingediende aanvragen vooralsnog niet afgehandeld kunnen worden. We zijn bezig de impact hiervan in kaart te brengen, zoals de gevolgen voor de VTH-Opdracht voor de omgevingsdiensten en we betrekken de nieuwe regelgeving in de behandeling van casussen en het intrekingsbeleid.

Pijler Robuuste Natuur

De Brabantse natuur is adequaat beschermd tegen ongewenste ruimtelijke ingrepen. Ze is vitaal en van voldoende omvang om bestand te zijn tegen schommelende omgevingsinvloeden zoals weersextremen. De Brabantse natuurgebieden vormen een onderling aangesloten netwerk waardoor uitwisseling kan plaatsvinden.

Pijler Brabant Natuurinclusief

Natuur levert een bijdrage aan de welvaart en het welzijn van Brabant en de Brabanders. Andersom is natuur als vanzelfsprekend onderdeel van andere maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven en verweven in alle maatschappelijke sectoren.

Pijler Natuur voor en door Brabanders

Brabanders voelen zich verbonden met de natuur in natuurgebieden, in de stad, het dorp en het agrarisch gebied.

Wat willen we bereiken?

Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

Indicator:

- In 2030 is het Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

In 2024 hebben we de hectares van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in het NNB aangewezen zodat duidelijk is welke hectares we moeten realiseren naar aanleiding van afspraken met het Rijk. In 2027 hebben we zicht op wanneer we de meeste gronden voor het NNN via verwerving of functieverandering beschikbaar denken te krijgen. In het NNN wordt gestaag voortgang geboekt maar de verwachting is reëel dat eind 2027 nog niet alle gronden beschikbaar zijn. Partners geven aan dat het beschikbaar krijgen van NNN-gronden op vrijwillige basis niet overal lukt. We gaan daarom vanaf 2025, die percelen die noodzakelijk zijn voor de goede staat van instandhouding van N2000 en de KRW voorleggen voor inzet van dwingend grondinstrumentarium. Daarnaast merken we dat agrariërs wachten op duidelijkheid en mogelijkheden in het kader van het nieuwe rijksbeleid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving / functieverandering

Indicator	2012 t/m 2030	2025	2026	2027	2028
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.300	6.300	6.500	6.700	7.000

De realisatie komt eind 2025 en de daaropvolgende jaren naar verwachting lager uit dan eerder geraamd. We schatten in dat we de komende jaren circa 200 ha per jaar beschikbaar krijgen in het Natuurnetwerk. Eerder hadden we dat ingeschat op 300 ha per jaar. Indien nodig zetten we in een aantal gebieden dwingend grondinstrumentarium in. De afronding daarvan vergt nog meerdere jaren. De meerjarenraming is hierop aangepast.

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: inrichting

Indicator (BBV-verplichte indicator)	2012 t/m 2030	2025	2026	2027	2028
Gerealiseerde ha (cumulatief)	14.900	8.700*	9.000*	9.300*	10.200*

**De realisatie komt eind 2025 naar verwachting hoger uit dan eerder geraamd. Daarna verwachten we dat het tempo van inrichting weer afneemt omdat gronden eerst verworven moeten worden. Nadat er in de komende jaren via meer dwingend instrumentarium de laatste gronden in gebieden verworven zijn, is de verwachting dat er in een keer diverse grotere gebieden ingericht worden en het tempo van de inrichting dus een sterke impuls krijgt. De meerjarenraming is hierop aangepast.*

Realisatie ecologische verbindingzones

Indicator	2012 t/m 2035	2024	2025	2026	2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	225	460	575	650

Beheer van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2025	2026	2027	2028
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	83.200	83.500	84.000	84.600

Realisatie Faunapassages

Indicator	2023 t/m 2030	2025	2026	2027	2028
Aantal faunapassages (cumulatief)	200	75	100	125	150

Kwaliteit van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator	2025	2026	2027	2028
Percentage van het NNB waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	64,4%	65,9%	67,4%	68,9%

** Bosrevitalisering leidt op dit moment tot versneld halen van het ambitietype natuurbos en tot extra stijging van het percentage. De meerjarenraming is hierop aangepast.*

Wat willen we bereiken?

N2000-gebieden hersteld en versterkt

Indicator:

- De kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de VHR mogen nooit achteruit gaan.
- In 2030 zijn in de N2000-gebieden de VHR-habitattypen en soorten verbeterd in oppervlakte en/of kwaliteit t.o.v. 2023 daar waar nodig volgens aanwijzingsbesluit.

Uit de natuurdoelanalyses (NDA's) blijkt dat het huidige maatregelenpakket (stikstofreductie en natuurherstel (o.a. hydrologische maatregelen)) niet voldoende is om voor alle habitats/soorten de instandhoudingsdoelen te behalen. Het behalen van de instandhoudingsdoelen is voor deze habitats/soorten momenteel buiten bereik. Er moeten aanvullende maatregelen worden genomen om de stikstofdepositie verder te reduceren en de natuur verder te versterken. In december 2024 heeft GS daarom aanvullende maatregelen ten behoeve van stikstofreductie vastgesteld met de BOS 2.0. De pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's ten behoeve van natuurherstel/hydrologie zijn op 11 februari 2025 vastgesteld.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten

Indicator	2025	2026	2027	2028
Kwaliteit en kwantiteit VHR-soorten en habitattypen	pm	pm	pm	pm

Uit de natuurdoelanalyses (NDA's) van 2023 blijkt dat voor de 15 Natura 2000-gebieden waar de provincie Noord-Brabant voortouwnemer is, de kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten nog onvoldoende is. Voor vrijwel alle gebieden is het ecologisch oordeel 'Nee, tenzij', wat betekent dat er aanvullende maatregelen nodig zijn om de instandhoudingsdoelen te behalen.

Volgens de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) worden de NDA's elke 6 jaar geüpdatet. Deze updates zijn cruciaal om de voortgang van de natuurherstelmaatregelen te monitoren en waar nodig bij te sturen.

De provincie Noord-Brabant werkt samen met partners aan het verbeteren van de natuurkwaliteit in deze gebieden, ondanks recente veranderingen in het nationale beleid. Het is van belang dat de komende jaren concrete maatregelen worden genomen om de stikstofdepositie te verminderen en verdroging tegen te gaan, zodat bij de volgende update van de NDA's een verbetering zichtbaar is.

Wat willen we bereiken?

Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

Indicator:

- In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.
- In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020.

De ambitie voor nieuwe en gezonde bossen is fors. Onderdeel van de ambitie is om de benodigde middelen te vinden door o.a. medeondertekenaars van het klimaatakkoord op hun medeverantwoordelijkheid aan te spreken, actief te zoeken naar nationale middelen en Europese fondsen en door de ambitie mee te koppelen met andere opgaven zoals woningbouw, energietransitie en circulaire

economie. Met het toekennen van extra middelen via de perspectiefnota voor bos geeft de provincie daarvoor het goede voorbeeld en een goede impuls. Ook zijn eind 2024 rijksmiddelen toegekend voor bosrevitalisering in het kader van de koplopersprojecten No-regret en voor boscompensatie in het kader van de 2e fase Landelijk Programma Natuur.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bosuitbreiding en bosomvorming

Indicator	2020 t/m 2030	2025	2026	2027	2028
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	1.500	2.000	3.000	4.000
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	8.000	11.000	14.000	17.000

Wat willen we bereiken?

Biodiversiteit beschermd

Indicator:

- In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022.

De biodiversiteit staat onder druk, ook buiten de N2000-gebieden. Maatregelen zijn erop gericht om kwetsbare soorten te behouden, maar het resultaat daarvan is met name mede afhankelijk van de mate waarin de transitie naar een duurzame landbouw en energievoorziening en naar een natuurinclusieve samenleving effect sorteren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren

Indicator	2025	2026	2027	2028
Indicatoren uit landelijke monitoringssystematiek	-	≥49%	-	≥49%

De beginwaarde index (meetkundig gemiddelde) is gebaseerd op vaatplanten en broedvogels uit het provinciaal meetnet plus de CBS-data over dagvlinders, reptielen en amfibieën, met als criterium dat ze op de Rode lijst staan, van kwetsbaar t/m ernstig bedreigd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 49% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.

Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

Indicator	2025	2026	2027	2028
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten	-	≥79%	-	≥79%

De beginwaarde index (meetkundig gemiddelde) is gebaseerd op die boerenlandvogels uit het provinciaal meetnet, die gebruikt zijn voor de aanwijzing van leefgebieden in het natuurbeheerplan ten behoeve van het agrarisch natuurbeheer. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 79% (stand boerenlandvogels t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd. De mogelijkheid bestaat dat, n.a.v. de doorvertaling van de Natuurherstelverordening en de inbreukprocedure vogelrichtlijn, deze (beginwaarde) index wordt bijgesteld.

Wat willen we bereiken?

Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit

Indicator:

- In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van het NPLG tussen rijk en provincie is overeengekomen.

Op 1 oktober 2024 heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu de nieuwe stikstofdepositiecijfers voor Natura 2000-gebieden gepubliceerd. Het betrof een actualisatie van landelijke gegevens van monitoringsjaar 2021 naar monitoringsjaar 2022. Afgelopen najaar kwam geen nieuwe prognose voor Natura 2000-gebieden voor 2030 beschikbaar. De volgende prognose wordt in het najaar van 2025 verwacht. Via de Memo gedeputeerde Actualisatie stikstofcijfers bent u over de actualisatie van de landelijke monitoringscijfers geïnformeerd.

Op basis van de nieuwe stikstofcijfers is het percentage stikstofgevoelige habitats in de 17 Natura 2000-gebieden met een depositie onder de Kritische depositiewaarde gestegen van ongeveer 9% in 2021 naar ongeveer 10% in 2022. Dit betekent dat in 2022 voor ruim 1.200 hectare de stikstofdepositie onder de Kritische depositiewaarde lag, terwijl dit voor ruim 11.000 hectare niet het geval was. De prognose voor 2030 blijft ongewijzigd, met een verwachting dat ongeveer 14% van het stikstofgevoelige oppervlakte onder de Kritische depositiewaarde zal komen, waardoor ongeveer 86% overbelast blijft. Wij verwachten de volgende actualisatie van de landelijke monitoringsgegevens van het RIVM in het najaar van 2025 te kunnen delen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reductie van emissie van stikstof

Zie programma 2 Ruimte en Wonen voor de indicatoren uit de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS).

Wat willen we bereiken?

Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen

Indicator:

- In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de 8 domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke plannen voor Brabant.
- In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plannen voor een 'Natuurinclusief Brabant'

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal plannen in uitvoering	pm*	pm*	pm*	pm*

**Planning volgt nadat in 2025 een eerste versie van de Brabantse Agenda Natuurinclusief is opgeleverd. Op basis hiervan wordt een uitvoeringsplanning opgesteld, die richting geeft aan vervolgstappen en de prioritering van plannen in uitvoering.*

Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	5	10	30	50

Wat willen we bereiken?

Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen

Indicator:

- In 2030 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanleg en herstel van landschapselementen

Indicator	2025	2026	2027	2028
Percentage groenblauwe dooradering van het landelijke gebied (op basis van definities van de landelijke systematiek)	6,80*	6,93*	7,05*	7,18*

**In 2024 is door ons opdracht verstrekt om een nulmeting uit te voeren op basis van gegevens uit 2023. De groenblauwe dooradering GBDA van het landelijk gebied (buiten Natuurnetwerk en bebouwde kernen) van de gehele provincie bedraagt 6,56% in 2023. Deze waarde is voor de planning geëxtrapoleerd naar 10% in*

2050. Het volgen van de voortgang gebeurt bij voorkeur via het landelijk monitorings- en rapportagesysteem: de eerste rapportage komt eind maart beschikbaar en dan kunnen we deze met onze uitkomst vergelijken.

Wat willen we bereiken?

Meer groen in de directe omgeving

Indicator:

- In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren vergroening van de wijk

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom*	-	-	300.647.153	-

*De nulwaarde uit 2023 is vastgesteld op: 292.295.843 m2. De meting herhalen we in 2027 en 2030. Het streefgetal voor 2027 is bepaald op basis van een 5% toename in 2030.

Wat willen we bereiken?

Versterken van de beweging van vergroening

Indicator:

- Behoud van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal 'groene' vrijwilligers dat via project Natuurverbinders in beeld is*	10.000	-	10.000	-

*Referentie 2019 (laatst bekende meting): 10.000.

Wat willen we bereiken?

Zeer zorgwekkende stoffen (ZZS): Brabantse burger wordt in 2030 minder blootgesteld aan ZZS en potentieel ZZS (pZZS) dan in 2023. De emissies van ZZS en pZZS door bedrijven naar water, bodem en lucht zijn in 2030 gehalveerd ten opzichte van 2023

Indicator:

- emissie ZZS: Top 3 van ZZS die het meest voorkomen bij bedrijven die onder provinciaal gezag vallen, namelijk; Lood, Nikkel en Cadmium, daalt.

Deze toestandsindicator geeft aan hoe het ervoor staat met het betreffende thema in Noord-Brabant. De ontwikkeling hiervan willen we meerjarig in beeld brengen middels grafieken, maar bestuursrapportages zijn afwijkingenrapportages en lenen zich hier niet goed voor. In het voortgangsdokument 2025 over de uitvoeringsagenda milieu zullen we de beschikbare data in beeld brengen.

Op dit moment is er te weinig beschikbare data en is de problematiek rondom ZZS in de bodem nog onvoldoende in beeld om een trend aan te geven. Hoewel de emissie door bedrijven daalt, kunnen we deze trend niet doortrekken naar de gehele problematiek.

Wat gaan we daarvoor doen?

Zeer zorgwekkende stoffen: minimalisatieverplichting voor provinciale bedrijven

Indicator	2025	2026	2027	2028
Percentage provinciale bedrijven * waarvan we:				
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen	100%	100%	100%	100%
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen én hebben beoordeeld	100%	100%	100%	100%
- Waar mogelijk op basis van het Vermijdings- en reductieprogramma maatregelen gerealiseerd zijn voor ZZS	100%	100%	100%	100%

* Van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is en waarvan bekend is dat er ZZS vrijkomen.

Met betrekking tot 'maatregelen gerealiseerd', stellen we voor de streefwaarde voor 2025 als PM op te nemen, omdat er op dit moment geen structurele registratie plaatsvindt. In Q1 2026 worden de vernieuwde Vermijdings- en reductieprogramma's (VRPs) opgeleverd door de bedrijven. Het proces wordt dan voor de tweede keer doorlopen. De Omgevingsdiensten zijn dan inmiddels in staat om de opgenomen maatregelen digitaal te registreren en inzichtelijk te maken.

Wat willen we bereiken?

Luchtkwaliteit: 50% gezondheidswinst uit Brabantse bronnen ten opzichte van 2016

Indicator:

- WHO-advieswaarde PM10 van 15 µg/m³ en NO₂ van 10 µg/m³ in 2030 in Brabant

- WHO-advieswaarde PM_{2,5} van 5 µg/m³ in 2040 in Brabant
(Monitor RIVM: Luchtkwaliteit: [GIK] Dashboard Gezondheid 2024)

Voor 2030 berekent het RIVM wat op basis van het effect van het vastgestelde beleid de concentraties worden (prognose). Volgens het scenario met de aanvullende maatregelen waaronder de Schone Lucht Akkoord- maatregelen (SLA-maatregelen) is in 2030 de gemiddelde blootstelling (in µg/m³) voor NO₂ 10,22 voor PM₁₀ 13,91 en voor PM_{2,5} 7,42 (RIVM, 2021).

Wat gaan we daarvoor doen?

Luchtkwaliteit: gezondheidswinst door schonere lucht

Indicator	2025	2026	2027	2028
Percentage gemeenten dat deelneemt aan het Schone Lucht Akkoord	45%	52%	59%	67%

Wat willen we bereiken?

Geluid: Nieuwe geluidshindersituaties voorkomen en hinder van bestaande overlastsituaties terugdringen

Indicator:

- Afname van het percentage Brabanders die ernstige hinder ondervinden door geluid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Geluid: beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

Indicator	2025	2026	2027	2028
PercentAantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnenniveau of een binnenniveau > 36 dB) (provinciale wegen)	4.000	3.600	3.200	2.800

Wat willen we bereiken?

Geur: Voor bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag wordt voldaan aan de grenswaarden, zoals opgenomen in de beleidsregel industriële geur.

Geur: Voor bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag wordt voldaan aan de grenswaarden, zoals opgenomen in de beleidsregel industriële geur. Voor geur veehouderij geldt dat de cumulatieve geurhinder of achtergrondbelasting op geurgevoelige objecten in de bebouwde kom niet hoger is dan 12% en in het buitengebied niet hoger dan 20%.

Indicator:

- aantal bestaande overlast situaties geur neemt af of blijft gelijk (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag)

Wat gaan we daarvoor doen?**Geur: aantal klachten over geurhinder**

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal klachten over geurhinder	4.785	4.306	3.875	3.488

Wat willen we bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Indicator:

- De kwaliteit van de uitvoering van VTH voldoet aan de kaders van landelijke wetgeving;
- Bij het opstellen van de provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor o.a. Natuur, Water, Milieu, Energie, Landbouw en Voedsel wordt bewust gezien of en hoe beschikbare VTH-instrumenten ingezet kunnen worden om een bijdrage te leveren aan het bereiken van een beleidsdoel.

Wat gaan we daarvoor doen?**De vergunningverlening, toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit**

Indicator	2025	2026	2027	2028
<i>De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit</i>				
Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%	90%	90%	90%	90%
<i>Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen</i>				
Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
	60%	60%	60%	60%

Mate van spontane naleving (na eerste controles)*

Effectief toezicht met als doel om de overtredingen zo veel mogelijk op te heffen

Het % overtredingen dat bij hercontroles is opgelost >55% >55% >55% >55%

** We hanteren een % van 60% omdat sprake is van Risicogericht toezicht. Het continueren van dit niveau vraagt reeds een stevige inspanning. Indien dit goed plaats wordt dit % hoger omdat meer overtredingen worden geconstateerd. Dit staat echter haaks op het streven dat bedrijven zo goed mogelijk naleven. Dit wordt ook wel de nalevingsparadox genoemd.*

Veel deelopdrachten gaan regulier door. Voor aspecten rondom gebiedsbescherming geldt dit niet als gevolg van de uitspraken voor intern salderen en de onzekerheden rondom de emissiearme stalsystemen. Hierdoor kunnen op dit moment alleen vergunningprocedures worden afgehandeld die niet geraakt worden door deze uitspraken. Voor de uitvoering van toezicht en handhaving van de gebiedsbescherming wordt momenteel het handelingsperspectief aangepast. Dit vraagt bestuurlijke keuzes op gebied van de provinciale ammoniakemissie eisen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Natuur

- Onder de Aanpak Landelijk Gebied (ALG) wordt gewerkt aan het programma overgangsgebieden. Dit zijn gebieden rondom onze Natura 2000-gebieden waar extensivering van de landbouw wordt voorzien die van cruciaal belang is voor wettelijk doelbereik binnen de Natura 2000-gebieden. Echter, toereikende financiën zijn bepalend voor de mate van doorwerking van overgangsgebieden in de omgevingsverordening, omdat het opnemen van overgangsgebieden in de omgevingsverordening kosten als (nat)schade en herwaardering van grond met zich meebrengt. En dit is nodig voor geborgd natuurherstel, ook in het kader van Brabant Open. De provincie heeft hiervoor eigen middelen ter beschikking (vanuit de no regret middelen) maar kijkt hiervoor bijvoorbeeld ook naar de landelijk middelen voor agrarisch natuurbeheer (€500 mln./jaar landelijk) die nog verdeeld moeten worden over de provincies.
- De kosten voor de SNL-regeling voor natuurbeheer lopen de komende jaren op als gevolg van prijsindexaties. Op landelijk niveau worden de standaardkostprijzen geëvalueerd. Mogelijk leidt dit tot een (forse) extra verhoging. Het is de bedoeling dat die kostprijzen hun doorwerking krijgen per 2026. Over compensatie van de mogelijke tariefstijging als gevolg van de evaluatie zijn (nog) geen afspraken met het Rijk. Dit kan leiden tot een bijstelling van de ingangsdatum. Voor de eerdere verhoging van het subsidiepercentage van 75% naar 84% worden we tot en met 2030 gecompenseerd door het rijk (vanuit de landelijk programma natuur middelen), maar niet structureel.

Milieu

- Uitkomst van ruimtelijke claim/uitbreiding van defensie op ruimtebeslag en gevolgen voor milieu aspecten (m.n. geluid, regionale luchtvaart)

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

- De uitspraak van de Raad van State over Rendac en de Amercentrale inzake het intern salderen en de impact en de risico's daarvan voor de vergunningverlening zijn nader bekeken. Op basis hiervan zijn er ook diverse beheersmaatregelen opgesteld.
- Voor overige ontwikkelingen (bijvoorbeeld rondom energie, water (KRW), Zeer Zorgwekkende Stoffen en gewasbestrijdingsmiddelen) brengen we vanuit de uitvoeringspraktijk in beeld of er voor

de realisatie van beleidsdoelstellingen en bijhorende geformuleerde acties eventuele beleidstekorten spelen. Wanneer dit zo blijkt te zijn denken we met betreffende ontwikkelprogramma's mee over de doorontwikkeling van het beleid en de inrichting van de beleidsdoorwerking.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
4. Natuur en milieu	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	157.714	29.825	187.539
Baten	21.902	27.058	48.960
Saldo baten en lasten	135.812 N	2.767 N	138.579 N

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling

Inleiding

De wereldwijde geopolitieke dynamiek zorgt voor veel onzekerheid en is in toenemende mate een bedreiging voor onze economie, aldus De Nederlandsche Bank. De open wereldwijde verbondenheid wordt immers bedreigd door een wapenwedloop om kritieke technologieën en grondstoffen, kwetsbare bevoorradingslijnen en handelsbarrières. Een handelsoorlog zal de economie van Nederland, maar zeker ook die van Brabant als handelsregio, raken. De eerste beschietingen vanuit de VS (25% op staal en aluminium) en EU (heffingen op o.a. motoren, whiskey en jeans) over en weer hebben plaatsgevonden. Rabobank berekende eind 2024 al dat import- en handelstarieven mogelijk bijdragen aan minder economische groei voor Nederland. De VS is namelijk na het VK de tweede belangrijkste handelspartner voor Nederland voor export buiten de Europese Unie. Brabant is met name kwetsbaar voor de economische gevolgen van protectionistische maatregelen, aangezien we van alle Nederlandse provincies met afstand de grootste goederenexporteur naar de VS zijn.

Tegelijkertijd investeren momenteel overal in de wereld landen om hun strategische economische posities op technologische innovaties en waardenketens te versterken. Het is daarom ook voor Europa cruciaal om haar toonaangevende industrieën te beschermen. De adviesrapporten van Mario Draghi over het concurrentievermogen van de EU en van Enrico Letta over de Europese interne markt zijn leidend hierin. Dat geldt niet in de laatste plaats voor investeringen in de defensie industrie, om de afhankelijkheid van andere continenten te verminderen. Zo presenteerde de Europese Commissie onlangs een plan om €800 mrd. te investeren in defensie. De Rijksoverheid zette daar eveneens €1,1 mrd. tegenaan om deze industrie een duw in de rug te geven. Met BITS (Brainport Innovation and Technology for Security) brengen we in Brabant al het aanbod van innovatieve bedrijven en de innovatiebehoefte van Defensie samen. In een nauwe samenwerking tussen overheid, industrie en onderzoeksinstituten bieden we de mogelijkheid om innovaties van bedrijven die vooral in de civiele markt opereren ook toepasbaar maken voor defensie en veiligheid (dual use), zoals op gebied van cybersecurity, AI, sensoren, data-analyse en onbemande systemen. Daarnaast is onlangs het Security Fund (SecFund) gelanceerd, dat wordt uitgevoerd door de BOM namens de ROM's, met als doel om financiering voor innovatieve defensie-startups en mkb te vergemakkelijken.

Verder zijn we als provincie het jaar 2025 voortvarend van start gegaan. Zo hebben we in het begin van het jaar besloten om €4 mln. te investeren in de doorontwikkeling van een nieuwe generatie kernreactoren. Een consortium van Thorizon, VDL Groep en DEMCON gaat de komende jaren in Brabant werken aan het ontwikkelen en testen van cruciale onderdelen voor een gesmolten zout reactor, wat valt onder de brede categorie van zogenaamde Small Modular Reactors (SMR's) – kleine, modulaire kernreactoren die in een fabriek kunnen worden gebouwd. Daarnaast hebben we met een delegatie van Brabantse bedrijven en kennisinstellingen een bezoek gebracht aan Zuid-Korea. Brabantse partijen hebben op gebied van semicon en batterijtechnologie verbandingen gelegd met potentiële Koreaanse partners. Voor wat betreft onze resultaten en indicatoren liggen we op koers.

Wat willen we bereiken?

Brabant is een vooraanstaande speler in het Europese innovatiesysteem

Indicatoren:

- **We streven naar een structurele top-15 notering in de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie in 2030**

Indicator	2025	2026	2027
We ondersteunen per jaar 200 kleine of middelgrote MKB'ers (op basis van de MIT-regeling samen met het rijk) die werken aan innovatie voor nieuwe producten, diensten of productieprocessen	200	200	200

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren en faciliteren van het Brabantse MKB om innovatieve producten op de markt te brengen die bijdragen aan (een van de) vijf missies of de ontwikkeling van sleuteltechnologieën

Indicator	2025	2026	2027
We ondersteunen per jaar 200 kleine of middelgrote MKB'ers (op basis van de MIT-regeling samen met het rijk) die werken aan innovatie voor nieuwe producten, diensten of productieprocessen	200	200	200

Mogelijk maken en stimuleren van doorbraken en toepassingen van nieuwe technologieën door de ontwikkeling van nieuwe Brabantse coalities en de uitbouw van bestaande coalities

Indicator	2025	2026	2027
In 2027 hebben we voor alle missies technologische doorbraken en nieuwe toepassingen (mede) mogelijk gemaakt met nieuwe coalities	2	3	2

Wat willen we bereiken?

Brabant heeft internationaal een uitstekende economische concurrentiepositie.

Indicatoren:

- We streven naar een top-15 notering in de Regional Competitiveness Index van de Europese Commissie in 2030.
- % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-verplichte indicator)

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspelen op uitdagingen en belemmeringen voor het Brabantse vestigingsklimaat

Indicator	2025	2026	2027
We hebben voor drie schaarstevraagstukken, strategische perspectieven ontwikkeld en geïmplementeerd.	2 ontwikkeld	1 ontwikkeld	3 geïmplementeerd

Ontwikkelen, benutten en behouden van voldoende talent op alle niveaus

Indicator	2025	2026	2027
We hebben onze aanpak om afgestudeerden te behouden voor het Brabantse MKB in tekortsectoren herijkt en geïmplementeerd.			

Versterken van het fundament van de Brabantse data-economie, door inzet op de datamaturiteit van het stuwend MKB, het opleiden en behouden van datatalent, het verbeteren van de digitale infrastructuur en het verhogen van onze cyberweerbaarheid

Indicator	2025	2026	2027
In 2027 zijn 1.000 innovatieve MKB-bedrijven geadviseerd en begeleid over digitale transformatie en andere transitithema's	250	250	250

Wat willen we bereiken?

In de Brabantse samenleving plukt iedereen de vruchten van economisch succes.

Indicatoren:*

- We streven ernaar om in 2030 op de CBS-indicatoren voor brede welvaart 'bbp per hoofd bevolking' en 'Opleidingsniveau' beter dan wel gelijk te scoren ten opzichte van 2020 (startdatum Beleidskader)
- % bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) (BBV-verplichte indicator).

Wat gaan we daarvoor doen?

Verhogen van de welvaartsniveaus in alle Brabantse regio's door de kracht van de ene regio te verbinden aan de andere regio

Indicator	2025	2026	2027
We hebben met de regio's afspraken gemaakt en een aanpak ontwikkeld die ervoor zorgt dat we meer hoogwaardige industrie voor Brabant behouden.	Afspraken gereed	Aanpak gereed	In uitvoering

Opstarten en/of uitvoeren van projecten gericht op innovatie in de zorg en/of preventie (bijdrage programma EKT aan Beleidskader Gezondheid)

Indicator	2025	2026	2027
Aantal projecten	1	1	1

Wat willen we bereiken?

De Brabantse economie is verregaand circulair.

Indicatoren:*

- Het gebruik van niet-vernieuwbare grondstoffen is volgens de landelijke afspraken met 50% verminderd in 2030.

Uitvoering van aanpak Circulaire Economie (CE) ligt op koers, echter om de doelstelling m.b.t. CE te bereiken is, in lijn met landelijke trend, meer nodig van andere partijen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reduceren van het gebruik van primaire grondstoffen

Indicator	2025	2026	2027
In 2027 is de ketenaanpak in de maakindustrie in uitvoering gebracht voor prioritaire productgroepen (kapitaalgoederen): semicon, machinebouw algemeen.			

Ontwikkelingen en onzekerheden

Als onzekerheden zijn zeker aan te merken;

- Geopolitieke ontwikkelingen, inclusief aangekondigde importheffingen

- Een wedloop om kritieke technologieën en grondstoffen en kwetsbare bevoorradingslijnen
- Marginalisering van potentiële cofinanciering voor innovatie en industrie ten opzichte van vorige bestuursperiode (zoals NGF)
- Financiële situatie bij Brabantse gemeenten

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
5. Economie	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	49.597	9.956	59.553
Baten	109	7.111	7.220
Saldo baten en lasten	49.488 N	2.845 N	52.333 N

Programma 6 Energie

Inleiding

Om een eerste beeld over het toekomstige energiesysteem op te stellen is eind 2024 de bouwstenennotitie Energieperspectief 2050 opgeleverd, waarna de startnotitie in maart oordeelsvormend besproken is. Na de zomer volgt het concept Energieperspectief 2050. Tevens is de Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (PMIEK 2.0) opgeleverd. Beide producten spelen een belangrijke randvoorwaardelijke rol bij de voortgang van de energietransitie. De energietransitie kan alleen slagen, wanneer de beschikbaarheid van energie (in verschillende vormen) geborgd is.

Op dit moment speelt de schaarste op het energienet een steeds grotere belemmerende rol bij de voortgang van de energietransitie. Het oplossen van deze transportcapaciteit heeft dan ook onze volle aandacht. Hierbij ligt niet alleen de focus op het verder uitbreiden en versterken van het elektriciteitsnet, maar ook op het slimmer gebruiken van het bestaande net. Zoveel als mogelijk moet voorkomen worden dat economische en maatschappelijke ontwikkelingen belemmerd worden door een gebrek aan transportcapaciteit.

Hetzelfde gebrek aan transportcapaciteit belemmert ook de realisatie van grootschalige opwekprojecten. Daarmee kan de realisatie iets vertragen. De realisatie van de afspraken uit de RES 1.0, te weten 6,6 TWh aan opwek van hernieuwbare energie in Brabant, ligt daardoor achter op schema. Of de gewenste hernieuwbare opwek in 2030 mogelijk is, valt te bezien. Maar wanneer deze datum niet kan worden gehaald, zetten alle partijen zich in om de afspraken iets later alsnog te behalen.

De regio Moerdijk speelt nu en in de toekomst een sleutelrol in de (inter)nationale en regionale energieopgave. In de regio Moerdijk komen veel grote energie-infrastructurele projecten samen. Vanwege de grote ruimtevraag in het gebied is de Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk opgericht.

De warmtedialogen zijn afgerond en de resultaten zijn in het najaar met uw Staten gedeeld. De verkenning naar een regionaal warmtebedrijf wordt in 2025 voortgezet, waarbij de focus ligt op de financiële en juridische haalbaarheid.

Verder is de uitvoeringsagenda Energie, na vaststelling eind 2024, voortvarend opgepakt, zoals:

- Sterkere regie op netcongestie door meer duidelijkheid te creëren en inzetten op steviger samenwerken (zie PS mededeling);
- Werkplaats 'Energie Brabant': met kennissessies (webinars) voor energieprofessionals in Brabant spelen we in op een duidelijke behoefte uit het veld om meer inzicht in de energietransitie en alle uitdagingen die daarbij komen kijken op te doen.
- De Bijdrageregeling versterking biodiversiteit en versnelling energiebesparing is opengesteld;
- Naast de ontzorgingsloketten voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed is het ontzorgingsloket voor het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) geopend en is de tranche van Klein Maatschappelijk Vastgoed 1 afgerond.
- We laten een project-MER uitvoeren om in beeld te krijgen welke mogelijkheden er in De Pielis (gemeente Bergeijk) zijn voor de opwek van hernieuwbare energie.
- De subsidieregeling naderingsdetectiesysteem voor windturbines is dit jaar nogmaals opengesteld. Met dit detectiesysteem gaat de obstakelverlichting alleen aan bij nadering van vliegtuigen. Hiermee kan hinder voor omwonenden (deels) voorkomen worden.
- Voor 2 ondergrondse kabeltracés pakken we de rol van bevoegdheid gezag op met als doel het voorkomen van vertraging en waar mogelijk versnelling van de uitvoering;
- Subsidieregeling voor haalbaarheidsstudies energyhubs is opengesteld om het gebruik van het elektriciteitsnet te optimaliseren;
- Op dit moment wordt door provincie, RWE en inwoners van Dinteloord invulling gegeven aan de afspraken Sociale Randvoorwaarden bij windpark Karolinapolder (afronding 2026).

- In samenwerking met Enexis en Vattenfall schaaft de provincie het netbewust laden op zodat de laadinfrastructuur voor personenauto's piekvragen op het net vermindert, zonder dat dit de mobiliteit van de elektrische rijder beperkt.

Informatie over de indicatoren Energie en aanvullende data is te vinden in de Monitor Energieagenda 2019-2030.

Wat willen we bereiken?

In 2030 realiseren we 55% minder CO₂-uitstoot in Brabant ten opzichte van 1990. We streven ernaar om in 2050 klimaatneutraal te zijn

Indicator:

- De uitstoot van energie gerelateerde CO₂ in Brabant (Verplichte indicator uit BBV).

Wat willen we bereiken?

In 2030 dient de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, opgewekt te zijn uit hernieuwbare bronnen, voornamelijk uit Brabant

Indicatoren:

- De ontwikkeling van het totale energieverbruik in Brabant.
De ontwikkeling van de opwek van hernieuwbare energie in Brabant.
(Verplichte indicator uit BBV)
- Totaal gevraagde vermogen voor afname op de wachtlijst bij Enexis
- Totaal gevraagde vermogen voor teruglevering op de wachtlijst bij Enexis
- Gemiddelde energiequota - Huishoudens waarbij de energierekening als aandeel van het inkomen (te) hoog is

De ontwikkeling van de opwek van hernieuwbare energie in Brabant.

De totale geleverde hoeveelheid hernieuwbare energie bedraagt in 2022 21,6 PJ. Daarmee is ruim 9% van het energieverbruik afkomstig uit hernieuwbare Brabantse bronnen.

Uit door Planbureau voor de Leefomgeving geverifieerde gegevens blijkt dat de Brabantse RES regio's per 1 januari 2024 ruim de helft van de opwekdoelstelling (6,5 TWh in 2030) hebben gerealiseerd. Daarnaast is nog ruim 1 TWh in de fase van voorbereiding (concrete plannen) en liggen er nog voor ruim 2,5 TWh minder concrete plannen. Als deze plannen de komende jaren gerealiseerd worden, is de doelstelling (voor 2030) haalbaar. We zien echter ook dat de uitvoering wordt belemmerd/vertraagd door netcongestie, mogelijke beperkingen die vanuit Defensie aan het ruimtegebruik worden opgelegd. Het signaal dat we eerder hebben moeten geven, blijft aan de orde. Mocht het oplossen van de netcongestie langzamer gaan dan nu wordt voorzien, kan de verduurzaming van de energieopwekking later gerealiseerd worden dan in het beleid is bepaald (2030). Gedetailleerde informatie is te vinden in de Monitor energieagenda 2019-2030.

Totaal gevraagde vermogen voor afname op de wachtlijst bij Enexis

Aanvragen voor aansluiting op het elektriciteitsnet worden op een wachtlijst geplaatst. In maart 2025 kent de wachtlijst voor afname een omvang van 891 MW Bron: Enexis, Capaciteitskaart elektriciteitsnet.

Totaal gevraagde vermogen voor teruglevering op de wachtlijst bij Enexis

Knelpunten in het elektriciteitsnetwerk zorgen voor een wachtlijst voor een aansluiting voor de teruglevering (opwek) van elektriciteit. In maart 2025 kent de wachtlijst voor invoeding een omvang van 3020 MW Bron: Enexis Capaciteitskaart elektriciteitsnet.

Gemiddelde energiequota - Huishoudens waarbij de energierekening als aandeel van het inkomen (te) hoog is

Het gemiddelde energiequota in Noord-Brabant was in 2020 4,5% en in 2022 3,2% (CBS). De energieprijzen zijn na een aanvankelijke daling weer vergelijkbaar met het niveau van tijdens de energiecrisis. De betaalbaarheid blijft een belangrijke waarde van de energietransitie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen gemeenten en faciliteren ontzorgingsloketten

Indicator	2025	2026	2027	2028
Ondersteunen opstellen soortenmanagementplannen (SMP)	Subsidieregeling opengesteld.			
Faciliteren van ontzorgingsloketten:	Loketten in uitvoering.			
• Duurzaamheidsloket Sport				
• Ontzorgingsloket Maatschappelijk Vastgoed				
• Ontzorgingsloket Midden en Kleinbedrijf				
• Duurzame Monumentenloket				

Brabantse Waterstofstrategie opstellen

Indicator	2025	2026	2027	2028
Brabantse Waterstofstrategie opgesteld	Gereed			

Energyhubs mogelijk maken

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal ontwerpen van Energy hubs in Brabant mogelijk gemaakt	10			
Aantal haalbaarheidsstudies naar Energy hubs in Brabant mogelijk gemaakt	20			

Verkennen rol van Provincie bij Publiek Warmtebedrijf

Indicator	2025	2026	2027	2028
Uitvoeren verkenning	In	Uitvoering		

Opstellen Energieperspectief

Indicator	2025	2026	2027	2028
Energieperspectief opgesteld	Gereed			

Stimuleren laadinfra

Indicator	2025	2026	2027	2028
Uitrol Laadinfra; meer dan 75% van het publieke laadnetwerk in Brabant 'ruim' of 'voldoende' beschikbaar.	>75%			

Mobiliteit

Zie programma 8 “Basisinfrastructuur Mobiliteit” m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- **Netcongestie**
Vele ontwikkelingen in Noord-Brabant zijn afhankelijk van het tijdstip waarop huidige knelpunten op het elektriciteitsnetwerk binnen Brabant zijn opgelost. Dit geldt zowel voor het lokale/regionale net van Enexis als het nationale net van TenneT.
- **Ontwikkelingen uitvoering klimaatakkoord**
Hier zijn we mede afhankelijk van de vorming van een nieuw kabinet en de beleidsmatige inzet op energietransitie / klimaataanpak.
- **Wet Collectieve Warmte**
Met dit wetsvoorstel wordt beoogd de warmtetransitie in met name de gebouwde omgeving te bevorderen en tegelijkertijd de publieke belangen duurzaamheid, leveringszekerheid en

betalbaarheid beter te borgen. Afhankelijk van de behandeling in de Tweede Kamer zal duidelijk worden wat dit gaat betekenen voor de provinciale rol.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

6. Energie	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	19.213	2.447	21.660
Baten	2.560	3.763	6.324
Saldo baten en lasten	16.653 N	1.317 V	15.336 N

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

Het programma Landbouw en Voedsel zet zich in om de transitie in de landbouw te bevorderen en mogelijk te maken voor de desbetreffende ondernemers.

De 1ste Burap van het begrotingsjaar 2025 is de 1ste Burap met de nieuwe indicatoren zoals die in het kader van de (nieuwe) Uitvoeringsagenda 2024-2027 zijn vastgesteld. Indicatoren die beter meetbaar zijn en relevanter voor het behalen van de resultaten en beoogde effecten.

Het Programma landbouw en voedsel loopt grotendeels op koers.

Er is in het eerste deel van het jaar veel aandacht besteed aan het geitenmoratorium vanwege het naar buiten komen van het VGO-III. Er wordt hard gewerkt aan een toegezegd actieplan gewasbescherming; er wordt gewerkt aan het uitwerken van het concept 'sturen op grondgebruik', aan biologische en natuurinclusieve landbouw, het ondersteunen van ondernemers (en hun gezinnen) bij het nemen van toekomstgerichte besluiten, er wordt bijgedragen aan de verandering van het eerdere BPLG naar de nieuwe aanpak landelijk gebied (ALG), de focus binnen dit programma ligt daarbij op het bijdragen aan perspectief voor de landbouw.

De zorgen liggen op het vlak van de natuurvergunningen. De natuurvergunningen behoren weliswaar niet tot de opdracht van dit programma, maar een aantal activiteiten van dit programma wordt er wel door geraakt. Dat betreft o.m. de innovatie van nieuwe stalsystemen, het realiseren van locaties om groen gas te produceren en locaties van mestverwerking, alsook mogelijk de beëindigers in het kader van de LBV(+)-regelingen, waarvan we de 'zaakbegeleiding' doen.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van duurzame en circulaire landbouw

Indicatoren

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
Geuremissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	0,99 MouE/s	Significante afname
Ammoniakemissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	15,2 kton/jaar	Significante afname
Totale fijnstofemissie uit stallen	1,5 kton/jaar	Significante afname

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plan van aanpak geuremissie en onderzoek naar aansluiten geuremissie landbouw en industrie

Stimuleren van projecten/activiteiten ter verminderen van ammoniakemissies uit stallen (aantal: 4)

Er worden weliswaar meer dan 4 projecten gestimuleerd en gefaciliteerd vanuit verschillende initiatieven gericht op reductie van ammoniak uit dierenverblijven maar de realisatie van deze projecten loopt vertraging op door belemmeringen in de vergunningverlening, met name natuurtoestemmingen.

Uitvoeren maatregelen schone luchtakkoord ter vermindering van de fijnstof emissie**Actualiseren regelgeving aangaande duurzame land- en tuinbouw en gezondheid****Wat willen we bereiken?****Stimuleren van economisch toonaangevende landbouw- en voedselsector**

	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
% plantaardige eiwitten in consumptiepatroon	40%	60%
Areaal peulvruchten in ha	445 ha	4750 ha

Wat gaan we daarvoor doen?**Bijdrage leveren aan innovatieve projecten per jaar via Landbouw Innovatie Brabant (LIB) (aantal: 30)****Uitvoeren van een actiepakket binnen landelijk programma Bean Deal gericht op meer teelt en consumptie van plantaardige eiwitten****Bijdrage leveren aan de Agroproeftuin Noordoost Brabant**

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van Natuur- en landschapsinclusieve landbouw

	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 203
Toename aantal natuurinclusieve boeren	150	500
Areaal biologische landbouw in % van totaal	3,2	15
Bijdrage Brabantse Landbouw aan doelen van bodem en waterkwaliteit		Bijdrage leveren

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van agrariërs die Natuurinclusief willen (gaan) ondernemen met coaching en via de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw”

Bevorderen van het aantal deelnemers aan de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij

Bij de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM, onderdeel van het programma Brabants Bodem) is het aantal deelnemers met de vierde en laatste openstelling in 2024 gegroeid naar 500. Dit is – ondanks een forse inzet op de werving van nieuwe deelnemers- minder dan het beoogde aantal van 650. Met 500 deelnemers is de BBM nog steeds het grootste project met doelsturing in Nederland.

Ondersteunen van boeren bij omschakelen naar biologisch

Stimuleren van activiteiten in regionale netwerken om de biologische afzet te vergroten

Aanpassen verpachtingsvoorwaarden provinciale gronden t.a.v. het beëindigen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met Vereniging Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK) uitvoeren van het actieplan jonge boeren

Uitvoeren van activiteiten op het gebied van ontwikkeling van kennis, vaardigheden, voedsel educatie en onderwijsvernieuwing (aantal: 5)

Opstellen plan van aanpak Vitaal Platteland

Ontwikkelingen en onzekerheden

Met name de landelijke ontwikkelingen zullen ook het komend jaar een sterke invloed hebben op dit beleidsprogramma. De meest in het oog springende ontwikkeling is de uitkomst van de ministeriële commissie Economie en Natuur die in april beogen te rapporteren. Met name de verhouding tussen het nemen van volume-maatregelen en het bevorderen van innovatie is van belang voor de inhoud en omvang van ons werk. We spelen hierop in met als uitgangspunt het in 2022 vastgesteld beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 en de (nieuwe) Uitvoeringsagenda 2024-2027.

Een ontwikkeling die ons nog boven het hoofd hangt zijn de mogelijke definitieve toewijzing van planschadeclaims in het kader van staldieren.

In zijn algemeenheid worden vele prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee zijn er ook onzekerheden voor wat betreft het conform planning behalen van prestaties en de uitputting van budgetten.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

7. Landbouw en voedsel	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	21.572	-594	20.978
Baten	10.452	-	10.452
Saldo baten en lasten	11.120 N	594 V	10.526 N

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

De uitvoering van de basisinfrastructuur mobiliteit staat er goed voor, al blijven er uitdagingen. Vooral het toekennen van extra middelen voor OV via de integrale afweging bij de Perspectiefnota 2026 zorgt ervoor dat de komende jaren via de nieuwe OV-concessies het OV-aanbod verder opgeschaald kan worden. Zo is er structureel extra budget voor groei in Zuidoost, is het indexatiegat opgelost en voor de komende concessieperiode compensatie voor lagere rijksopbrengsten Studenten OV-kaart (SOV). Een schaa sprong in het OV is namelijk noodzakelijk voor de mobiliteitstransitie (actieve en gedeelde vormen van mobiliteit) om de woningbouw- en verstedelijkingsopgave te kunnen realiseren. Ondanks nog altijd lagere reizigersaantallen (85% in 2024 t.o.v. pré-corona) en krapte op de arbeidsmarkt voor vervoerders zetten we in op toekomstige groei van het OV. Daarbij richten we ons op een sterke hoofdstructuur van snelle en frequente OV-verbindingen in combinatie met een uitgebreid netwerk van mobiliteitshubs, ontsluitende lijnen, Buurtbussen, Flexvervoer en goede aansluitingen op het hoofdfietsnetwerk, zodat de kwaliteit omhoog gaat én het OV voor iedereen toegankelijk blijft. Per 6 juli 2025 zal in West-Brabant de eerste nieuwe concessie van start gaan; Bravoflex loopt al vanaf het begin van het jaar. De nieuwe dienstregeling West-Brabant zorgt voor 10% meer busvervoer in deze regio. In de zomer van 2025 zal de nieuwe concessie Oost-Brabant gegund worden. De aanbestedingsprocedure hiervoor loopt. Via het vaststellen van de aanbestedingsdocumenten voor Oost in 2024 is ook hier gekozen voor een groeiscenario. De huidige concessie Zuidoost is vanwege landelijke afspraken over spreiding van aanbestedingen met ruim 2 jaar verlengd tot medio 2029. In de verlenging zijn prikkels opgenomen voor opschaling van het OV-aanbod en verder verduurzamen binnen de huidige concessie ondanks de netcongestie. Wat de betekenisvolle stap in het OV-aanbod in de nieuwe concessie Zuidoost moet zijn, in lijn met de ambities uit de Brainportdeal en covenant Beethoven, zal de komende tijd besloten moeten worden via het opstellen van de aanbestedingsdocumenten. De Staten worden periodiek geïnformeerd over de voortgang van de visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk'. Om een gelijk speelveld voor toekomstige concessies te creëren én de continuïteit te borgen, hebben we posities in busremises op strategische locaties én met zicht op voldoende laadinfrastructuur ingenomen. De remises in Breda en Roosendaal worden voor de start van de concessie West opgeleverd.

Met het loslaten van het uitgangspunt van 'werk-met-werk' bij de herijking van KOPI is de meerjaren onderhoudsplanning weer leidend. In 2025 wordt o.a. onderhoud uitgevoerd op de N286 bij Halsteren, N639 bij Chaam en N285 Klundert - Wagenberg. De projecten voor wegvakken met potentieel achterstallig onderhoud als gevolg van vertragingen bij de gecombineerde reconstructieprojecten zijn opgepakt (o.a. N284 Reusel – Hapert). Eerder zijn de Staten geïnformeerd over toenemende (financiële) druk op de onderhoudsbegroting met name als gevolg van de uitbreiding en opwaardering van het areaal en de toegenomen ouderdom. Om effectiever en efficiënter te kunnen werken, zetten we de eerste stappen richting waardegedreven onderhoudscontracten met een beperkt aantal aannemers. In 2025 hopen we vervolgstappen te kunnen zetten in de overdracht van wegvakken die qua functie niet direct tot het provinciale hoofdwegennet horen. Verkennende gesprekken hierover worden gevoerd. Het project van het vervanging van de openbare verlichting door LED is afgerond. Hierdoor wordt er fors bespaard op de energiekosten.

Het jaar 2025 is het eerste volledige uitvoeringsjaar van het in 2024 vastgestelde Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027 (BVVP). We intensiveren de huidige risicogestuurde en datagedreven aanpak. Hard nodig, want het aantal verkeersdoden in Brabant is nog altijd te hoog. In aanvulling op het BVVP voert SmartwayZ.NL het Grensverleggend Activeringsprogramma Verkeersveiligheid uit. In het kader van de Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP) 2025 zijn met de gemeenten afspraken gemaakt over de verbetering van de verkeersveiligheid van schoolfietsroutes. Dit jaar wordt de €15 mln. voor kleinschalige verkeerskundige maatregelen (KVM) in belangrijke mate weggezet in concrete opdrachten voor de

verbetering van de verkeersveilige inrichting van de provinciale infrastructuur. Vanwege de uitvoerbaarheid in relatie tot stikstof ligt de focus op kleinschalige maatregelen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst.

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW $\geq$ vorig jaar.
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek* (provinciale wegen): WOW $\geq$ vorig jaar.

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd.

- Ontwikkeling in waardering van het OV door reizigers: OV-klantenbarometer $\geq$ vorig jaar.

**In IPO-verband is besloten om te stoppen met het WOW-onderzoek. Er wordt gezocht naar een alternatief.*

Wat gaan we daarvoor doen?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- We voeren planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie (KOPI, 2022): de score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen doorstroming, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen de vastgestelde bandbreedte.
- Nieuwe vorm van onderhoudscontracten, waarbij we het onderhoud per gebied vermarkten. zijn gegund in 2026.
- De wegvakken met potentieel achterstallig onderhoud zijn opgenomen in lopende en geplande contracten voor infraprojecten.
- Inventarisatie van maatregelen die nodig zijn om het provinciaal wegennet klimaatadaptief te maken.

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Lopende concessies:

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is (weer terug op) maximaal 0,2%.
- Brabants tarievenhuis is vastgesteld in verband met het uitfasen van de OV-chipkaart.
- Inventarisatie van beschikbaarheid remises en stroomaansluitingen in Oost en Zuidoost.

Nieuwe concessies:

- Nieuw flexcontract en concessie West zijn geïmplementeerd.
- Nieuwe concessie Oost (vanaf 2027) is gegund.
- Voorbereiding aanbesteding nieuwe concessie Zuidoost (vanaf 2029) is opgestart.
- Voorbereiding implementatie flexcontracten Oost en Zuidoost (2026) zijn afgerond.

Transitie gedeelde mobiliteit:

- We zorgen voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 pilots en experimenten per jaar opgestart.
- Passend bij de verschuiving van OV naar gedeelde mobiliteit, streven we ernaar dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). We introduceren uiterlijk in 2025 een betrouwbaar en goed functionerend MaaS-platform(s) in de stedelijke regio's en in het landelijk gebied van Brabant voor de reizigers voor minimaal 1 concessie.

De rituitval en punctualiteit van de dienstverlening blijven een aandachtspunt vanwege de krapte op de arbeidsmarkt voor de vervoerders, als ook de late leveringen van nieuwe bussen en een groot aantal wegwerkzaamheden in Brabant. Als concessieverlener sturen we hier stevig op, in nauwe samenwerking met de vervoerders.

Posities in busremises zijn belangrijk voor de continuïteit en efficiency van de (toekomstige) concessies. De inventarisatie loopt, al is netcongestie daarin wel een terugkomend issue. Zo is er een tegenvaller bij de stroomlevering in Roosendaal, waardoor er langer doorgereden moet worden met dieselbussen met flinke meerkosten als gevolg.

Data, digitalisering en Smart Mobility

De focus van data en digitalisering ligt op een adequaat beheer én optimaal gebruik van hetgeen de afgelopen jaren is ontwikkeld. Doel is enerzijds om zo efficiënt mogelijk te werken en anderzijds om zo effectief mogelijke bijdrage aan de organisatiedoelstellingen te leveren. Ook verkeersmanagement is hierin een belangrijk onderdeel.

- Doelstellingen uit de Samenwerkingsovereenkomst Slimme en Groene Mobiliteit Brabantstad 2024-2028 zijn gerealiseerd.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar.

	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal dodelijke verkeersslachtoffers	99	91	141	120	ntb
waarvan op provinciale wegen	16	12	15	9	ntb

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2020.

- De ontwikkeling van het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal slachtoffers met lichamelijk letsel.

	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal slachtoffers	1.985	2.015	2.391	2.263	ntb

waarvan op provinciale wegen	164	120	139	157	ntb
------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid $\geq$ vorig jaar.

We verwachten een stabilisatie in het aantal dodelijke verkeersslachtoffers. De officiële cijfers worden vastgesteld in de loop van 2025. Maar de absolute cijfers, zeker in Brabant, zijn nog steeds veel te hoog en dus is extra inzet nodig.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeersveiligheid

- Het nieuwe Brabants Verkeersveiligheidsplan (BVVP) is vertaald naar indicatoren en opgenomen in de begroting 2025.
- We hebben € 10 mln. geïnvesteerd in deze bestuursperiode (2027) ter verbetering van de verkeersveiligheid van schoolfietsroutes.
- We hebben voor € 15 mln. kleinschalige maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid uitgevoerd op provinciale wegen (2025).

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is lager dan in het voorgaande jaar.

Er is nog altijd sprake van overlast rondom het AZC in Budel. We spreken het Rijk aan op haar verantwoordelijk. Er wordt gekeken naar structurele bekostigingsafspraken door het Rijk en naar alternatieve maatregelen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We gaan in Noord-Brabant uit van een ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorig jaar.

De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het Schone Lucht Akkoord is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling concentratie NO_x en fijnstof emissies in de lucht: emissie < vorig jaar .

Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid Provinciale infrastructuur

Provinciale infrastructuur:

- Opname van het 'routepad emissiereductie' in alle onderhouds- en realisatiecontracten met een stijgend % emissieloos materieel.
- Energie en CO₂-reductie: reductie van de CO₂-footprint in 2030 van gerealiseerde projecten met 50% ten opzichte van referentiejaar 2010.
- We dragen vanuit onze beheer- en onderhoudsopgave bij aan de opgave van 50% vermindering van het primair grondstoffengebruik in 2030: 50% vermindering van het primair grondstoffengebruik in 2030 ten opzichte van referentiejaar 2010.

ZE-ambities OV-concessies

OV-concessies:

We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2027 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

	2025	2026	2027
%	75%	90%	100%

In 2025 stromen extra ZE-bussen in als gevolg van de vertraagde levering in 2024. In de verlenging van Zuidoost zijn aanvullende afspraken over stappen in de ZE-ambities gemaakt. Vanwege de hoge investeringskosten zal volledig elektrisch dus pas later plaatsvinden bij een nieuwe concessie Zuidoost (2029).

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De krapte op de arbeidsmarkt voor de vervoerders is bepalend voor het tempo waarin opschaling van het OV-aanbod daadwerkelijk kan plaatsvinden.
- Netschaarste en leveringsproblemen zorgen ervoor dat de ZE-ambities in het OV niet in het gewenste tempo realiseerbaar zijn.
- Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving omtrent stikstof hebben invloed op infrastructurele projecten, mogelijk ook bij groot onderhoud.
- Prijsstijgingen en problemen met levering van materialen vormen een risico voor infrastructurele onderhoudsprojecten.
- Klimaatverandering leidt tot extra (dagelijks) onderhoud.
- Krapte op de arbeidsmarkt voor technische personeel raakt de taak van beheer en onderhoud provinciale wegen.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

8. Basisinfrastructuur mobiliteit	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	213.554	27.424	240.979
Baten	6.243	2.446	8.689
Saldo baten en lasten	207.312 N	24.978 N	232.290 N

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

De ambities voor doorontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem staan onder druk. De continu veranderende omgeving vragen om een hoge mate van adaptiviteit om de noodzakelijke stappen voor de 4 netwerken wegennet, OV- en fietsnetwerk, en goederencorridors te kunnen zetten.

Tijdens het afgelopen BO-MIRT zijn afspraken gemaakt over de inzet van restbudgetten van de gepauzeerde projecten op het rijkswegennet (A2 Deil - Vught, A58 Breda – Tilburg en Galder – st.-Annabosch en A67 Leenderheide – Geldrop) als gevolg van herprioritering van het Mobiliteitsfonds voor mobiliteitspakketten om de overlast voor omwonenden te beperken, de veiligheid te vergroten en de doorstroming op het lokale wegennet te verbeteren. De aanpak van de A58 Tilburg – Eindhoven wordt als onderdeel van de Brainportdeal wel zo snel als mogelijk gestart bij voldoende budget, capaciteit en stikstofruimte. De primaire verantwoordelijkheid ligt bij het Rijk. We denken mee in het zo snel als mogelijk wegnemen van de barrières in het oppakken van de uitvoering.

Reconstructies op provinciale infrastructuur zijn na de tijdelijke stop van de vergunningverlening Natuur, al dan niet met beperkte aanpassingen, terug opgestart. In 2025 wordt o.a. de 2e fase van de reconstructie N282 Rijen - Hulten - Reeshof gerealiseerd en wordt verder gewerkt aan de N285 Noordelijke randweg Zevenbergen. De realisatiekosten van veel infraprojecten vallen door de vertraging en extra maatregelen (o.a. fasering en inzet elektrisch materieel) wel hoger uit. Voor het project N629 Oosterhout - Dongen worden nieuwe stikstofberekening gemaakt en wordt in de 1e helft van 2025 een besluit genomen over het vervolg. Voor de N279 zijn de Staten geïnformeerd over de eerste tussenresultaten van het participatietraject. Op basis hiervan wordt in 2025 de Notitie Detail en Reikwijdte opgeleverd als basis voor verdere besluitvorming.

Het OV- en het fietsnetwerk zijn belangrijk voor de mobiliteitstransitie en hard nodig voor de verstedelijkingsstrategie NOVEX stedelijk Brabant. De ambities liggen vast in het Toekomstbeeld OV 2040 (TBOV 2040) en het Brabants Toekomstbeeld Fiets (BTF). 2025 staat in het teken van een aantal belangrijke keuzes. Zo wordt nu op basis van de tracékeuze voor HOV4 Eindhoven uit 2024 een voorontwerp met kostenraming uitgewerkt gericht op een investeringsbesluit in 2025. Voor de spoorknopen Eindhoven en Bosch Centraal werken we toe naar een besluit over een voorkeursvariant. Er zal voor Bosch Centraal ook nog gezocht moeten worden naar aanvullende middelen, want de huidige varianten kunnen namelijk niet binnen het budget gerealiseerd worden. Samen met het Rijk zijn we bezig om eind 2025 het mogelijk te maken om op bepaalde trajecten van de A67 en later de A2 en A50 bussen op de vluchtstrook te laten rijden. Deze aanpassingen zijn bedoeld om het OV rond Eindhoven betrouwbaarder te maken én om zo ook de drukte op de wegen te verminderen.

In 2025 werken we gestaag aan de uitbreiding van het (snel-)fietsnetwerk in Brabant. Zo openen we het grootste deel van de F2 Zaltbommel – 's-Hertogenbosch, vordert de realisatie van de F58 tussen Rijen en Breda, is gestart met de realisatie van de F629 Dongen – Oosterhout en gaan we het laatste stuk van de F270 Eindhoven-Helmond realiseren. Met de positieve uitspraak van RvS inzake de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) is de realisatie van de route 's-Hertogenbosch - Waalwijk ook weer een stapje dichterbij.

Voor de doorontwikkeling van de goederencorridor is er met het ondertekenen van de bestuurs-overeenkomst voor de Herbouw Sluis II Wilhelminakanaal na jaren zicht op de realisatie van het toekomstbestendig maken van de belangrijke goederenvervoerverbinding met de haven Rotterdam. Naar aanleiding van een motie werken we nu een actieplan truckparkings uit.

Met de stedelijke regio's zijn Meerjarige Multimodale Mobiliteitsprogramma's (MMMP's) opgesteld.

Daarnaast wordt vanuit SmartwayZ.NL gewerkt aan het opstellen van een Meerjarige Multimodale Agenda (MMA) voor heel Zuid-Nederland. Deze wordt in gezamenlijkheid met alle partners opgeleverd in 2025. Via de Programmering Mobiliteit 2025-2044 is inzicht gegeven in de mobiliteitsportefeuille. De

mobilitetsopgave is onverminderd groot en de middelen beperkt. Dat vraagt voortdurend om scherpe keuzes. Daarnaast werken we een propositie uit voor Zuid-Nederland voor een beroep op deel van de € 2,5 mrd. die bij het Rijk beschikbaar is voor investeringen in de infrastructuur voor de ontsluiting van nieuwe woningbouwprojecten. Rond de zomer wordt de programmering mobiliteit geactualiseerd.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of – 5 minuten.

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

**Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.*

De onzekerheid over de (termijn van) realisatie van een aantal infrastructurele projecten, zowel op het rijkswegennet als op provinciale wegen, verhogen de druk op het Brabantse mobiliteitssysteem. Het belang van de realisatie van de maatregelen op de andere modaliteiten neemt hierdoor toe.

Wat gaan we daarvoor doen?

OV-netwerk

We werken aan de doorontwikkeling van het OV-netwerk:

- Inventarisatie van impact € 2,5 miljard beschikbaar voor woningbouw op ontwikkeling van spoorzones (o.a. Roosendaal en Oss).
- Planstudie OV-knoop Bosch Centraal gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2027).
- Besluit voorkeursalternatief Spoor-knoop Eindhoven.
- Realisatie spoorzone Gilze en Rijen gestart (2026).
- HOV3 Eindhoven is gerealiseerd.
- Voorlopig ontwerp (VO) voor HOV4 Eindhoven is vastgesteld.

Uitvoering van rijksprojecten (derden):

- Start voorbereiding / uitvoering PHS: tijdelijk spoor en tijdelijk station Vught in gebruik in 2025 (oplevering: 2030).
- Realisatie Maaslijn door derden (provincie niet risicodragend): start uitvoering (oplevering in: 2027).
- Deelprojecten Bus op de Vluchtstrook zijn gerealiseerd: A2 / A67 (2025) en A50 (2027).

Wegennet

Provinciaal wegennet:

- Er is een besluit genomen over een vervolg voor de N279 Veghel – Asten n.a.v. het ontwikkelperspectief: Notitie Detail en Reikwijdte (NDR) gereed in 2025.
- Er is een besluit genomen over een vervolg voor de N629 Dongen – Oosterhout n.a.v. het pauzeren voor onbepaalde tijd.
- Project N282 Rijen – Hulten – Reeshof is opgeleverd.
- Project N285 Noordelijke randweg Zevenbergen is opgeleverd (2027).

Rijkswegennet:

- Het korte termijn maatregelenpakket N65 is vastgesteld.

- Oplevering van de versnelde aanpak van knooppunt Hooipolder (onderdeel van verbreding A27) in 2026.

De (ontwikkelingen omtrent) wet- en regelgeving over stikstof blijft grote invloed hebben op (de uitvoering van) infrastructurele projecten.

(Snel-)fietsroutenwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (6 in 2025, 7 in 2026 en 9 in 2027).
- Alle afspraken over hoofdfietsnetwerk MMMP's n.a.v. BO-MIRT 2024 zijn uiterlijk 2026 vertaald naar bestuursovereenkomsten (RMP 2026 en 2027).

Ondanks dat met een positieve uitspraak Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) een belangrijke belemmering voor de realisatie van de snelfietsroute 's-Hertogenbosch – Waalwijk is weggenomen, blijft het inpassen van snelfietsroutes en routes uit het hoofdfietsnetwerk in de omgeving complex vanwege o.a. de afhankelijkheid van (capaciteit bij) gemeenten, financiële middelen en stikstof.

Goederencorridor

Goederenvervoer richt zich met name op de verduurzaming en ketenoptimalisatie op de corridors Rotterdam – Venlo en Amsterdam – Antwerpen:

- Definitief besluit over verbetering en optimalisatie haven Loven Tilburg in 2025.
- Gunning uitvoering Herbouw Sluis II Wilhelminakanaal in 2026 (oplevering: ntb).
- Realisatiepacten Tilburg en Moerdijk zijn gerealiseerd (2027).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

**Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.*

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling knooppunten / mobiliteitshubs

- Er is een besluit over het voorkeursalternatief voor station Eindhoven n.a.v. het MIRT-onderzoek.
- Er zijn minimaal 2 mobiliteitshubs gerealiseerd in de Brainportregio (2027).

De gewenste oplossingsrichtingen voor de multimodale knopen Eindhoven en 's-Hertogenbosch passen niet binnen de huidige financiële ruimte.

Mobiliteitspakketten

- In 2025 is het maatregelenpakket De Run uitgevoerd.
- Afspraken mobiliteitspakketten voor stedelijke regio's Tilburg - Breda, 's-Hertogenbosch, Bergen-op-Zoom – Roosendaal en Metropool Regio Eindhoven (MRE) bij BO-MIRT 2024 zijn uiterlijk in 2026 vertaald in de Regionale Mobiliteitspakketten 2026 en 2027 (RMP's).

Multimodaal goederenvervoer

- Er zijn minimaal 3 geschikte locaties voor Clean Energy Hub's (CEH's) voor weg of binnenvaart gerealiseerd (1 in 2025, 2 in 2026 en 3 in 2027).

Smart Mobility

- Het werkprogramma SmartwayZ.NL 2024-2027 is vastgesteld.
- Het werkprogramma SmartwayZ.NL is uitgewerkt en opgenomen in de begroting 2025.
- De Multimodale Mobiliteitsagenda (MMA) op hoofdlijnen (BO-MIRT 2024) met het Rijk is uitgewerkt en vastgesteld bij BO-MIRT 2025.

Het streven is nog steeds om bij BO-MIRT 2025 de MMA vast te stellen. Verschillende onzekerheden, discussies en afhankelijkheden beïnvloeden dit proces. De richting van de verdere uitwerking is reeds vastgesteld:

- De MMA is het gezamenlijke kader van alle betrokken overheden (gemeenten/regio's, provincies, lenW) om de komende jaren (wederkerige) afspraken te maken over de realisatie van projecten, rekening houdend met ruimtelijke, economische en de sociaal-maatschappelijk uitdagingen waar Zuid-Nederland voor staat;
- De MMA moet op het schaalniveau van Zuid-Nederland een afweging mogelijk maken tussen kansrijke multimodale mobiliteitsmaatregelen voor personen- en goederenvervoer (fiets, OV, wegen, spoorwegen, vaarwegen en buisleidingen) op systeemniveau (zowel fysiek als beleidsmatig) die bijdragen aan het bevorderen van de brede welvaartsdoelen en het faciliteren van de verstedelijkingsopgave en de mobiliteitstransitie;
- En dit uitgezet in de tijd, onderverdeeld in korte termijn (-2030), middellange termijn (2030-2035) en lange termijn met als eindpunt 2040;
- Al bestaande afspraken tot en met 2024 worden als uitgangspunten meegenomen in de MMA (onder andere MMMP's voor Noord-Brabant en eerdere BO-MIRT afspraken).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Onderwijs-, zorg-, werk-, recreatie-, natuur- en dagelijkse voorzieningen en sociale contacten zijn in 2030 goed bereikbaar voor iedereen.

- Ontwikkeling van de nabijheid van voorzieningen in verschillende type regio's en voor verschillende type modaliteiten.

Door de toenemende druk op het mobiliteitssysteem staat ook de nabijheid van voorzieningen onder druk. Met de introductie van Bravoflex per 1 januari in West-Brabant verwachten we een verbetering. Vanaf 2026 volgt Bravoflex in de andere twee concessiegebieden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toegang tot mobiliteit

We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2027 minimaal 45 gemeenten (=80% van de Brabantse gemeenten) die meedoen met Doortrappen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- Realiseren Schaalsprong Fiets: 20% meer fietsers (op de snelfietsroutes in 2027 tov 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten. Hiermee dragen we bij aan de doelstelling van drie extra gezonde levensjaren voor de Brabantse burger.
- Fietsstimulering via werkgevers: 300 in 2025 die fiets stimuleren in hun organisatie via Sjees gangmakers.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Het pauzeren van een aantal rijkswegenprojecten en de herprioritering van het Mobiliteitsfonds heeft invloed op de bereikbaarheid van Brabant.
- Ontwikkelingen in wet- en regelgeving rondom stikstof en vergunningverlening en personeelskosten kunnen de realisatie én de kosten van (infrastructurele) projecten beïnvloeden.
- Onzekerheid en vertraging in de doorlooptijden bij behandeling door de Raad van State heeft invloed op de haalbaarheid en zekerheid van de plannen van projecten.

- De mate van cofinanciering door Rijk en regio kan de haalbaarheid van opgaven en projecten beïnvloeden.
- De wijze van financieren van de afspraken met de regio in het kader van de Regionale Mobiliteitsprogramma's en de regelgeving rondom de lastneming kan het ritme van de besteding van de provinciale begroting beïnvloeden. Hierdoor kan onder- of overbesteding ontstaan in een specifiek jaar. We zijn hierin in belangrijke mate afhankelijk van (de uitvoering door) gemeenten.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
9. Mobiliteitsontwikkeling	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	226.182	-78.332	147.849
Baten	192	2.463	2.655
Saldo baten en lasten	225.989 N	80.795 V	145.194 N

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Inleiding

Het programma loopt op koers. Het in 2023 vastgestelde Beleidskader Levendig Brabant vormt de basis voor de uitvoering van het programma. Op basis hiervan en van het Bestuursakkoord 2023-2027 is in 2024 het Uitvoeringsprogramma Levendig Brabant 2024-2027 opgesteld. En daarmee staat 2025 in het teken van realisatie van dit uitvoeringsprogramma.

Zo geven we uitvoering aan de regelingen professionele- en amateurkunsten, waarbij respectievelijk 56 en 26 instellingen meerjarig (2025-2028) worden ondersteund. Ook ondersteunen we via de regeling inclusief kunst- en cultuuraanbod, gericht op breed en meer divers publiek, nog eens 38 instellingen. Makers en culturele instellingen worden hierbij gestimuleerd nieuwe publieksgroepen te betrekken en drempels voor deelname aan kunst- en cultuuractiviteiten te verlagen.

Na het doorlopen van het traject van wensen en bedenkingen met uw Staten leggen we nu de laatste hand aan de uitwerking van het Brabants Erfgoedfonds. Dit fonds, met een leencapaciteit van €50 mln., is bedoeld om samen met het Nationaal Restauratiefonds monumenten en cultuurhistorisch waardevolle gebieden te behouden.

Ook is de jaarlijkse subsidie verstrekt aan rijksmonumenten die aansluiten bij de 4 verhaallijnen van het provinciaal erfgoedbeleid. Met ruim € 4 mln. Wordt geïnvesteerd in het behoud van 12 rijksmonumenten in Noord-Brabant. Dit helpt om monumentale gebouwen te beschermen, zodat het verhaal van Brabant ook voor toekomstige generaties behouden blijft (zie nieuwsbericht).

Verder zetten we in op het naar Brabant halen van topsportevenementen. Zo hebben we in 2025 als Brabant de primeur waarbij er voor het eerst in Nederland een officieel Europees kampioenschap BMX freestyle gaat plaatsvinden in Eindhoven, mede mogelijk gemaakt door de provincie (zie nieuwsbericht). Ook is de Brabantse Innovatiechallenge afgerond. Met deze challenge konden Brabantse ondernemers een bedrag winnen voor vernieuwende producten of diensten rondom het thema 'Bewegen in de openbare ruimte'.

Begin 2025 is besloten bij te dragen aan de realisatie van de 'Groene Kathedraal' onderdeel van de Van Gogh Homeland Biënnale in 2026. Dit vanuit de inzet voor een innovatief en toegankelijk vrijetijdsaanbod dat bijdraagt aan bewustwording rondom de grote maatschappelijke opgaven (zie Statenmededeling).

Tevens is de evaluatie van het Leisure Ontwikkelfonds uitgevoerd en gedeeld met de Staten (zie Statenmededeling). Op basis van de uitkomsten zijn we in gesprek met het bestuur en overige deelnemers van het fonds over de verbeterpunten.

Bij deze Burap zijn de doelstellingen en indicatoren aangepast op basis van de begrotingswijziging bij de uitvoeringsagenda Levendig Brabant (zie Statenmededeling).

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van breed en divers aanbod met focus op jongeren (inclusief aanbod)

Het aanbod van de producten en diensten van de vier sectoren sluit in 2030 aan op de behoeften van Brabanders en (inter)nationale bezoekers. Het aanbod draagt ertoe bij dat Brabant een aantrekkelijke en fijne plek is om te wonen en te werken.

Indicatoren:

- Het aantal bezoekers van activiteiten en locaties van de vier sectoren in vergelijking met andere provincies in Nederland (streefwaarde beter dan de huidige 7e plaats t.o.v. andere provincies,)
- Tevredenheid van inwoners met het aanbod van cultuur (score hoger dan of gelijk aan huidige score 7,2).
- Tevredenheid Sport: aandeel inwoners dat tevreden is (streefwaarde beter dan huidige 4e plaats t.o.v.

andere provincies)

- Tevredenheid van meerdaags internationaal bezoek (streefwaarde: beter dan huidige 3e plaats t.o.v. andere provincies)

Wat gaan we daarvoor doen?

Meerjarige ondersteuning van professionele- en amateurkunst (incl. PZN)

Ondersteunen van topsportevenementen

Uitdragen Verhaal van Brabant

Uitvoeren van Brabantbrede marketingstrategie

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van inclusief aanbod

Indicatoren:

- Oplevering kwalitatieve rapportage in hoeverre binnen cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd wordt omgegaan met inclusief aanbod (streefwaarde: tweejaarlijks oplevering).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterken participatie Erfgoed

Vergroten mogelijkheden voor uniek sporten/- sporters

Vergroten en verbeteren van het aanbod

Stimuleren van inclusief cultuuraanbod

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing, inclusief talentontwikkeling

Indicatoren:

- Omvang van banen en bedrijven in creatieve industrie in Brabant (streefwaarde: beter dan 3e plaats t.o.v. andere provincies, huidige waarde 3e plaats).
- Oplevering rapportage naar de vitaliteit en vernieuwingskracht van instellingen van de vier sectoren (streefwaarde tweejaarlijks oplevering).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking van design, ontwerp en AV/film

Bijdragen aan toptalentontwikkeling Cultuur

Bijdragen aan de ondersteuning van toptalenten Sport

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van aanbod voor jeugd en talentontwikkeling

Indicatoren:

- Deelname jongeren: Participatiegraad onder jongeren (16-29) sport (streefwaarde hoger dan Nederlands gemiddelde van 69,1%, nu 68,6%).
- Participatiegraad onder jongeren voor cultuur, erfgoed (streefwaarde PM, nog geen data beschikbaar, uitkomst onderzoek is in 2024 voorzien).

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen talentontwikkeling Cultuur

Ontwikkeling stimuleren van topsporttalenten

Ondersteunen en verankeren cultuureducatie voor jongeren

Wat willen we bereiken?

Bijdragen aan een gezonde en aantrekkelijke omgeving waar voldoende te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft

Indicatoren:

- Beweegrichtlijn: Het aandeel van de Brabantse bevolking dat aan de beweegrichtlijnen voldoet. (streefwaarde: meer dan 75% in 2030, (49,3% in 2020))
- Waardering maatschappelijk belang cultuur en erfgoed: De mate waarin Brabanders aangeven cultuur en erfgoed van belang te vinden voor de samenleving (hoger dan huidige score van 79%).
- Onderhoud rijksmonumenten: Het percentage rijksmonumenten in matige of slechte staat in de provincie Noord-Brabant volgens de jaarlijkse monumentenmonitor. (streefwaarde: lager dan huidige 18%).

Het percentage Brabantse volwassenen dat voldoet aan de beweegnorm is sinds de nulmeting in 2020 met 5 % gestegen van 44,3% naar 49,3% (meest recente meting over 2022). Alhoewel dit een positieve opwaartse trend is, zal de komende jaren een grotere stijging nodig zijn om het streefpercentage van 75% in 2030 te bereiken. Onze inzet op basis van de uitvoeringsagenda 2024-2027 zal hierop gericht zijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht voor maatschappelijke opgaven

Stimuleren om meer te bewegen

Verbinden met ruimtelijke opgaven

Ontwikkelingen en onzekerheden

In zijn algemeenheid worden vele prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee zijn er ook altijd onzekerheden voor wat betreft het conform planning behalen van prestaties en de uitputting van budgetten. Waar deze onzekerheid zich in de loop van het jaar significant voordoet zal deze, naast te nemen beheersmaatregelen, worden opgenomen bij de 2e Burap.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	57.951	301	58.253
Baten	1.079	101	1.180
Saldo baten en lasten	56.873 N	200 N	57.073 N

Algemeen financieel beleid

Inleiding

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille. Daarnaast staan diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten.

De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde stelposten.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

Algemeen financieel beleid	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Algemene dekkingsmiddelen	800.146 V	28.437 V	828.583 V
Lasten	2.548	-	2.548
Baten	802.694	28.437	831.131
Overhead, Vpb en stelposten	242.695 N	34.965 V	207.730 N
Lasten	242.740	-34.572	208.167
Baten	45	392	437
Mutaties in reserves	252.457 V	134.119 N	118.338 V
Stortingen	428.264	57.509	485.772
Onttrekkingen	680.721	-76.611	604.111
Saldo	809.909 V	70.718 N	739.191 V

Paragrafen

Bedrijfsvoering

Inleiding

Bedrijfsvoering draagt bij aan de toekomstbestendige organisatie die vanuit een heldere sturing, ambtelijk vakmanschap en in control zijn op haar processen de doelen van Brabant realiseert. De paragraaf bedrijfsvoering biedt inzicht in de belangrijkste ontwikkelingen inzake bedrijfsvoering.

Naast alle kansen die data en digitalisering voor onze organisatie bieden, hebben we komende periode ook te maken met een aantal specifieke uitdagingen. Zo hebben we bijvoorbeeld te maken met steeds stringenter wordende (aangescherpte) wetgeving op het vlak van onder andere privacy en informatieveiligheid. Tegelijkertijd zien we ook dat de prijs van zaken als hard- en software en licenties verder blijven stijgen. Dat betekent dat we in de praktijk steeds vaker keuzes moeten maken en prioriteiten moeten stellen. We zijn bezig de randvoorwaarden te verbeteren om data gedreven te kunnen werken. Dit doen we door onze applicaties in de Cloud te optimaliseren, het dataplatform te moderniseren en de implementatie van een datamanagementtool voor te bereiden.

Onze inzet in de huidige complexe arbeidsmarkt gaat onverminderd door. Het werven en behouden van jongeren heeft daarbij onze bijzondere aandacht. We blijven inzetten op maatwerk in onze arbeidsmarktbenadering, waarbij we onze medewerkers vragen een actieve rol te spelen bij de werving. Zo maken we beter gebruik van ons brede netwerk en presenteren we ons als aantrekkelijk werkgever. Waar mogelijk geven we potentiële kandidaten de gelegenheid om voor hun sollicitatie al eens kennis te maken met onze organisatie en het werk dat we doen.

Om verder in control te komen loopt het traject van de optimalisatie van de administratie. Hiervoor is een Europese aanbesteding uitgezet voor de ontwerp- en implementatiefase. Er is een onderzoek uitgevoerd naar het optimaliseren van het WOO-proces waarbij meer dan nu vanuit een centrale aanpak zal worden gaan gewerkt.

Het inkoopbeleid van de provincie wordt eens in de vier jaar geactualiseerd. Gedeputeerde Staten (GS) hebben het beleid voor de komende vier jaar vastgesteld, dat ingaat op 1 april 2025. Dit geactualiseerde beleid is nog steeds gericht op maatschappelijk verantwoord ondernemen en het inkopen is in lijn gebracht met het Manifest MVOI.

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling

Wat willen we bereiken?

Aantrekkelijk werkgeverschap, goed werknemerschap en realisatiekracht

Wat willen we bereiken?

Datagedreven werken, informatiebeheer en Digitale transformatie

Wat willen we bereiken?

Rechtmatigheidsverantwoording

Wat willen we bereiken?

Frauderisicobeheersing

Wat willen we bereiken?

Indicatoren

Wat gaan we daarvoor doen?**We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie**

Indicator	2025	2026	2027	2028
Norm Quotumwet* (aantal fte)	49,4	49,4	49,4	49,4

* De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.

Helaas is voor het eerst sinds de ingangsdatum Wet Banenafpraak (01-01-2013) ons bezettingsresultaat onder het Quotum-gestelde van 49,5 fte geëindigd. In december '24 realiseerden we een resultaat van 48,86 fte. Momenteel worden acties voorbereid om weer op of boven het gewenste quotum te komen.

Tijdige afhandeling van subsidies**Indicator:** 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.**Tijdige afhandeling van facturen****Indicator:** 90% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Ziekteverzuim

Indicator: Verzuimpercentage, uitgedrukt in het aantal verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar. Streefwaarde: 5,50%

Indicator: Verzuimfrequentie, uitgedrukt in het aantal verzuimgevallen per werknemer per jaar. Streefwaarde: 1 keer per medewerker per jaar (gerapporteerd als gemiddelde verzuimfrequentie organisatie breed).

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Indicator: 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen

Het percentage tijdig afgehandelde bezwaarschriften zal in 2025 gedrukt worden door de behandeling van bezwaarschriften die zijn ingediend tegen besluiten tot het afwijzen van subsidie Professionele kunsten 2025-2028. De HAC heeft extra hoorzittingsdata ingepland om deze zaken te behandelen en de termijnoverschrijding te beperken.

Het is afhankelijk van de hoeveelheid bezwaarschriften die in totaal in 2025 behandeld zullen worden of het genoemde percentage van 90% nog behaald kan worden.

Telefonische bereikbaarheid

Indicator: Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% (januari-mei 2021: 85%) en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Aantrekkelijk Werkgeverschap

Gemiddeld aantal vacatures per kwartaal afgezet tegen het aantal succesvol ingevulde vacatures.

Aantal medewerkers per kwartaal dat is doorgestroomd binnen de organisatie naar een andere functie.

Aantal medewerkers per kwartaal dat de organisatie heeft verlaten, uitgesplitst over uitstroom wegens pensionering of wegens beëindiging dienstverband

Digitale Transformatie: Jaarlijks realiseren van concrete voorbeelden waarin data publieke waarde genereert

Indicator	2025	2026	2027	2028
Realiseren voorbeelden waarin we publieke waarde genereren met data	3			

Digitale Transformatie: We halen ethische vragen/dilemma's ten aanzien van aspecten van de digitale transformatie op uit de organisatie waarover we in gesprek gaan om te leren hoe hiermee om te gaan

Indicator	2025	2026	2027	2028
Aantal ethische vragen/dilemma's	5			

Digitale Transformatie: Vaststellen van sets van data principes om de sturing op onze data te verbeteren (en inzet van tooling op dit vlak)

Indicator	2025	2026	2027	2028
Sets dataprincipes	3			

Digitale Transformatie: Aantoonbaar in control zijn op het vlak van informatieveiligheid (d.m.v. jaarlijkse audit) en voldoen aan de eisen vanuit de NEN-ISO 27001, BIO en NIS2

Indicator	2025	2026	2027	2028
Certificering BIO		ja		
Certificering NEN-ISO 27001		ja		

Digitale Transformatie: Periodieke bijeenkomsten met Brabantse gemeenten om samen na te denken over fundamentele aspecten van de digitale transformatie

Indicator	2025	2026	2027	2028
Bijeenkomsten	3			

Digitale Transformatie: Bruikbare ideeën die zijn opgedaan in actieve participatie in de 'Datawerkplaats'

Indicator	2025	2026	2027	2028
Data-idee / Datawerkplaats	2			

Ontwikkelingen en onzekerheden

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
Bedrijfsvoering	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	202.020	7.520	209.540
Baten	202.020	7.520	209.540
Saldo baten en lasten	-	-	-